

శ్రీ రఘు.

నీతి శాస్త్రము.

తాత్పర్యసహితము

1684
11318

పల్లి. వర్ణ:-

రామా అండ్ కో,

బొంబే:- ఏలూరు, కృష్ణా జిల్లా.

1918, జనవరి.

రామా ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

కాపీరైటు.]

28

[వల 0-2-6.

అష్టవృదు సివిక్కుమ్యాన్యుయల్

మహాకాళి సుబ్బారాయడుగారిచే రచియింపబడినది.

వెల 0—6—0.

రామాఅండుకో నూతనఅష్టవృదు జిల్లాబూగాళములు

గంజాము, విశాఖపట్టణము, గోదావరి, కృష్ణ, గుంటూరు

నెల్లూరు, కర్నూలు, కడప, బళ్లారి, అనంతపురము,

చిత్తూరు, చెంగల్పట్టు.

ఒక్కొక్కటి 0—3—0.

వలయువారు— రామా అండ్ కో.

హైదరాబాదు, కృష్ణాజిల్లా,

శ్రీ రస్తు.

నీతిశాస్త్రము.

ఆంధ్రతాత్పర్య సహితము.

శ్లో. సభాకల్పతరుం వందే వేదశాఖోపజీవితమ్,

శాస్త్రపుష్పసమాయుక్తం విద్వద్భిమరశోభితమ్. 1

తా. వేదము లనుకొమ్మలచే వృద్ధి పొందింపఁబడి నదియు, శాస్త్రములను పుష్పలతోఁగూడినదియు, పండితు లనెడుతుమ్మెదలచేఁ బ్రకాశింపఁజేయఁ బడినదియు అగుసభా అనెడి కల్పవృక్షమునకు నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో. ప్రణమ్య సర్వలోకేశం దేవదేవేశ్వరం హరిమ్,

నీతిశాస్త్రం ప్రవక్ష్యామి సర్వశాస్త్రార్థసమ్మతమ్. 2

తా. సకలలోకములకు ఈశ్వరుఁడును, దేవతలకు ప్రభువును అగు విష్ణుభగవానునకు నమస్కరించి సకలశాస్త్రముల అర్థమునకు సమ్మతమగు నీతిశాస్త్రమును చెప్పుచున్నాను.

శ్లో. సత్యం మాతా పితాజ్ఞానం ధర్మోబ్రాతాదయాసఖా,

శాంతిః పత్నీ క్షమాపుత్ర. షడేతే మమ బాంధవాః. 3

తా. సత్యము తల్లి, జ్ఞానము తండ్రి, ధర్మము సోదరుఁడు, దయమిత్రుఁడు, శాంతి భార్య, ఓరిమి కొడుకు - ఈ ఆఱుగురును, నాకు బంధువులు.

శ్లో. ప్రాణం వాపి పరిత్యజ్య మానమే వాభిరక్షతు,
అనిత్యో భవతి ప్రాణో మాన ఆచంచితారకమ్. 4

తా. ప్రాణమునైనను విడిచి మానమునే రక్షించుకోవలయును. ప్రాణము నిత్యము కాదు. మానము చంద్రనక్షత్రము లుండువఱకు నుండునది.

శ్లో. నిమంత్రణోత్సవావిప్రాగాపూ నవత్యణోత్సవాః
భద్రై గమోత్సవా నార్యస్సౌహంకృష్ట! రణోత్సవః. 5

తా. కృష్ణ! బ్రాహ్మణులు పరులయింట భోజనము ఉత్సవముగాఁ గలవారు. గోవు లేతగడ్డి ఉత్సవముగాఁ గలది. స్త్రీలు పెనిమిటిరాక ఉత్సవముగాఁ గలవారు. నేను యుద్ధము ఉత్సవముగాఁ గలవాఁడను.

శ్లో. మాత్సవ త్వరదారాంశ్చ పరద్రవ్యాణి లోప్తవత్,
ఆత్మవత్సర్వభూతాని యః పశ్యతి స పణ్డితః. 6

తా. పరస్త్రీని తల్లివలెను, పరధనమును మన్నువలెను, సకలభూతములను తనవలెను, ఎవడు చూచునో వాడే పండితుడు.

శ్లో. అనిత్యాని శరీరాణి విభవౌ నైవ శాశ్వతః,
నిత్యం సన్నిహితో మృత్యుః కర్తవ్యో ధర్మసంగ్రహః. 7

తా. దేహములు నిత్యములు గావు. ఐశ్వర్యము శాశ్వతముకాదు. మృత్యువు నిత్యమును సమీపించియే యుండును. కాబట్టి ధర్మమును సంపాదించుకోవలయును.

శ్లో. ఋణాగ్నిర్య్వధి శత్రుశ్చ జ్ఞాతిశేషంచ పంచకం,
పునఃపునః ప్రవర్ధంతే తస్మాచ్ఛేషం నకారయేత్. 8

తా. అప్పుయొక్కయు, రోగముయొక్కయు, విరోధులయొక్కయు జ్ఞాతులయొక్కయు మిగిలిన శేషము, మరలమరల వృద్ధియగును గాన శేషముంచరాదు.

శ్లో. విశాఖాంతానిమేఘాని ప్రసూతాంతాని యశావనమ్,
మరణాంతాని వైరాణి యాచనాంతాని గౌరవమ్. 9

తా. విశాఖకార్తికో మేఘము లంతము పొందును. ఒకబిడ్డను గనిన తోడనే స్త్రీయొక్క యశావన మంతముపొందును. శత్రువుయొక్క మరణముతో వైరమంతముపొందును. ఒకసారి యాచించుటతో మనుజుని గౌరవ మంతముపొందును.

శ్లో. యస్యమాతాగృహమ్ నాస్తి భార్యాచా ప్రియనాదినీ
అరణ్యం తేనగంతవ్యం యధారణ్యంతథాగృహం. 10

తా. ఎవనికిఁ దల్లియు, నిల్లునులేవై, ఎవనికి వికటముగా మాటలాడు పెండ్లముండునో వాడు అడవియందు నివసించుటమేలు. వానికి ఇల్లును, అడవియును ఏకరూపములే.

శ్లో. అనృతం సాహసంమాయా మూర్ఖత్వమతిలుబ్ధతా,
నిష్ఠురం నిర్దయత్వంచ స్త్రీణాంసప్తస్వభావతః. 11

తా. అబద్ధము, సాహసము, మాయ, మూర్ఖత్వము, అతిలోభితనము, కఠినముగా మాటలాడుట, దయలేకుండుట, ఈషడును స్త్రీలకు పుట్టుకతోనుండేదు గుణములు.

శ్లో. ప్రాతఃకాలేఫలాధిక్యం చోర్ణాధిక్యంతు మధ్యమం,
పర్ణాధిక్యం భవేద్రాత్రే తాంబూల మితిలక్షణమ్. 12

తా. ఉదయమున పోకచెక్క యెక్కువుగను, మధ్యాహ్నమున సున్న మెక్కువుగను, రాత్రిపూట ఆకులెక్కువుగను తాంబూలమును సేవించు లక్షణము.

శ్లో. ఔదుంబరాణి పుష్పాణి శ్వేతవర్ణంచ వాయసమ్,
మత్స్యపాదం జలేపశ్యేన్ననారీ హృదయస్థితిమ్. 13

తా. మేడిపువ్వులవైనను, తెల్లని కాకివైనను, నీటిలో చేపల అడుగులవైనను, చూడవచ్చునేకాని స్త్రీల మనస్సు లోని సంగతిని ఎవ్వరును చూడజాలరు.

శ్లో. దుర్భిక్షే చాన్నదాతారం సుభిక్షేచ హిరణ్యదమ్,
చతురోఽహం నమస్యామి రణే ధీర మృణే శుచిమ్. 14

తా. కఱవు రోజులలో అన్నము పెట్టువారికిని, పండిన రోజులలో ధనమిచ్చువారికిని, యుద్ధములో వెనుకకు మరలని వానికిని, అప్పులేనివానికిని ఈనలుగురికిని నమస్కారము చేయుదును.

శ్లో. విప్రహస్తేధనందద్యాత్ స్వభార్యాయాం చయశావనమ్,
స్వామికార్యేషు చప్రాణం నిశ్చయో మమ మాధవ! 15

తా. కృష్ణా! తనధనమును బ్రాహ్మణాధీనము చేయుట, తనయశావనమును భార్య యధీనము చేయుట, తనప్రాణ

మును స్వామికార్యములో వినియోగపఱచుట. ఇది నా నిశ్చయము.

శ్లో. సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్రధానం
సర్వేంద్రియాణాం నయనం ప్రధానమ్,
షణ్ణాం రసానాం లవణం ప్రధానం
భవేన్నదీనా ముదకం ప్రధానమ్

16

తా. దేహమంతటికి శిరస్సు, అన్ని యింద్రియముల లోకన్ను, ఆఱురసములలో ఉప్పు, అన్ని నదులలో నీరు ప్రధానమైనవిగా తెలియవలయును.

శ్లో. మృత్పిణ్డ ఏకో బహుభాణ్డరూప
స్సువర్ణ మేకం బహుభూషణాని.
గోక్షీర మేకం బహుధేను జాత
మేకః పరాత్మా బహుదేహవర్తి.

17

తా. ఒక మంటిముద్ద అనేకములగు కుండల రూపమగును. నగలు వేటువేతైనను బంగారుఒక్కటియే చాలనగలగును. ఆవులు వేతైనను పాలొక్కటియే, అట్లేపరమాత్మ ఒక్కడే. అనేక దేహములై కన్పడును.

శ్లో. అర్థాతురాణాం న గురు ర్న బద్ధః
కామతురాణాం నభయం న లజ్జా,
విద్యాతురాణాం న సుఖం న నిద్రా
క్షుధాతురాణాం న రుచి ర్న పక్వమ్.

18

తా. ధనాతురులకు గురువుగాని బంధువులు గాని లేరు. కామాతురులకు భయముగాని సిగ్గుగాని ఉండవు. చదువునం దాశగలవారికి సుఖముగాని నిద్రగాని ఉండవు. ఆకలి గొన్నవారికి రుచిగాని పక్వముగాని ఉండవు.

శ్లో. దాతా దర్శిదః కృపణో ధనాఢ్యః

పాపీ చిరాయు స్సుకృతీ గతాయుః,

రాజాఽ కులీన స్సుకులీచ భృత్యః

కలా యుగే షడ్గుణ మాశ్రయంతి.

19

తా. దాత దర్శిడుఁడౌట, లోభి ధనవంతుఁడగుట, పాపాత్ముఁడు చిరాయువగుట, పుణ్యాత్ముఁడు చచ్చిపోవుట, నీచుఁడు రాజగుట, ఉత్తమకులుఁడు సేవకుఁడగుట, ఈ ఆఱు గుణములు కలియుగము నాశ్రయించి యున్నవి.

శ్లో. భార్యవియోగశ్చ జనాపవాదో

ఋణశ్శేషః కుజనస్య సేవా,

దారిద్ర్యకాలే ప్రియదర్శనంచ

వినాఽగ్నినా పశ్చా దహంతి చిత్తమ్.

20

తా. భార్యతో వియోగము, జనులవలని అపవాదము, ఋణశేషము, నీచులసేవ, లేమికలిగినపుడు ఇష్టులదర్శనము, ఈ అయిదును అగ్ని అక్కఱలేకుండనే మనస్సును కాలిచ్చును.

శ్లో. పుస్తకం వనితా విత్తం పరహస్తగతం గతమ్,

అథవా పున రాయాతి జీర్ణం భృష్టాచ ఖండశః.

21

తా. పుస్తకము, ఆడుది, ధనము ఇవి ఒకరిచేతికి చిక్కినచో మఱిరావు. ఒకవేళ వచ్చినను పుస్తకము చినిగి వచ్చును. ఆడుది భ్రష్ట అయి వచ్చును. ధనము భాగములుగా వచ్చును.

శ్లో. ఆయుర్విత్తం గృహచ్ఛిద్రం మంత్రోషధసంగమా,
దానమానావమానాశ్చ నవగోప్యా మనీషిభిః. 22

తా. ఆయువు, ధనము, గృహచ్ఛిద్రము, మంత్రము, ఔషధము, సంగమము, దానము, మానము, అవమానము, ఈతొమ్మిదింటిని పండితులు దాచవలెను. (అనగా ఒకరితో చెప్పరాదు).

శ్లో. ఋణానుబంధరూపేణ పశుపత్నీ సుతాలయాః,
ఋణక్షయే క్షయం యాన్తికాతత్ర పరివేదనా? 23

తా. పశువులు, భార్యలు, కొడుకులు, ఇండ్లు, ఋణానుబంధమును బట్టి కలుగును. ఋణము తీరగానే పోవును. ఆ విషయమై విచారమేల?

శ్లో. దూషకశ్చ క్రియాశూన్యో నికృష్టోద్ధీర్ఘకోపనః,
చత్వారః కర్మచండ్లాల జాతిచండ్లాల ఉత్తమః. 24

తా. ఒకరిని నిందించువాడు కర్మముల మానినవాడు లోభివాడు, దీర్ఘకోపము గలవాడు ఈ నలుగురును, కర్మచండ్లారు. వీరికంటె జాతిచండ్లారుడు ఉత్తముడు.

శ్లో. రాజవత్ పంచ వర్షాణి దశ వర్షాణి దాసవత్,
ప్రాప్తేతు షోడశేవర్షేపుత్రమిత్యివ దాచరేత్. 25

తా. కుమారుని అయిదేండ్లవఱకును రాజువలెను
పదేండ్లు సేవకునివలెను పదియాఱవయేడు రాగానే మిత్రుని
వలెను చూడవలయును.

శ్లో. ఏతైకాగాస్త్రయస్సింహః పంచ వ్యాఘ్రైః ప్రసూతిభిః,
అధర్మో నష్టసంతానో ధర్మసంతానవర్ధనః 26

తా. గోవు ఒక్కొక్కటియే పుట్టును. సింహములు
మూడేసిపుట్టును. పులులు అయిదేసిగాఁబుట్టును. కానియధ
ర్మమేవాని సంతతిని నశింపఁజేయును. గోవుఒక్కొక్కటిగా
పుట్టినను ధర్మసంతానమగుటచే వృద్ధిలోనికివచ్చును.

శ్లో. బాలార్కః ప్రేతధూమశ్చ వృద్ధా స్త్రీపల్వలోదకమ్,
రాత్రౌదధ్యన్నభుక్తిశ్చ ఆయుఃక్షీణం దినేదినే. 27

తా. ఉదయకాలపుటెండ తాఁకుట, పీనుగుపొగ
సోకుట, తనకన్న పెద్దదగుస్త్రీతోడిసంభోగము, కలుషమగు
నీరుత్రాగుట, రాత్రిపూట పెరుగుతో అన్నము తినుట, ఇవి
ఆయువును దినదినమును క్షీణింపఁచేయును.

శ్లో. వృద్ధార్కో హోమధూమశ్చ బాలా స్త్రీనిర్మలోదకం
రాత్రౌ క్షీరాన్నభుక్తిశ్చ ఆయుర్వృద్ధిర్దినేదినే. 28

తా. సాయంకాలపు సూర్యునియెండ, హోమపుపొగ
తనకన్న చిన్నదానితోడి సంగమము, తేటనీరు త్రాగుట,

రాత్రిపూటపాలు అన్నము తినుట ఇవి దినదినమును ఆయు
వును వృద్ధిచేయును.

శ్లో. ఉత్తమం స్వార్జితం విత్తం మధ్యమం పితౄరార్జితమ్,
అధమం భ్రాతృ విత్తంచ. స్త్రీవిత్త మధమాధమమ్. 29

తా. తానుగణించుకొన్న సొమ్ము ఉత్తమము. తండ్రి
గణించినసొమ్ము మధ్యమము. సోదరులు గణించినసొమ్ము అ
ధమము. స్త్రీలసొమ్ము అధమాధమము.

శ్లో. ఉత్తమా కులవిద్యాయా మధ్యమా కృషివాణిజాత్,
అధమా సేవయావృత్తి ర్మృత్యుశ్చైర్యోప జీవనమ్. 30

తా. తనకులవిద్యవలనఁ జీవించుట ఉత్తమము. కృషి
వలన వర్తకమువలన జీవించుట మధ్యమము. దాస్యముచేసి
జీవించుట అధమము. దొంగిలించి జీవించుట మృత్యువు. అనఁ
గా అట్లుచేయుటకన్న చావేమేలు.

శ్లో. ఉత్తమేక్షణకోపస్యా నృధ్యమే ఘటికావ్వయమ్
అధమేస్యా దహోరాత్రం పాపిష్ఠే మరణాంతకః. 31

తా. ఉత్తమునియందు క్షణకాలము, మధ్యమునియం
డుగడియలు, అధమునియందు ఒకరాత్రిపగలును, పాపి
నియందు చచ్చువఱకును కోపము ఉండును.

శ్లో. ఆత్మబుద్ధి స్సుఖంచైవ గురుబుద్ధి ర్విశేషతః
పరబుద్ధి ర్విదాశాయ స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయంకరీ. 32

తా. తనకుఁదోచినబుద్ధి సుఖమును గలుగఁ జేయును. గురువు చెప్పినబుద్ధి మఱింతసుఖమును గలుగఁజేయును. పరులు ఉపదేశించినబుద్ధి వినాశమును గలుగఁజేయును. స్త్రీలబుద్ధి మహాప్రళయమునే చేయును.

శ్లో. అతిథా తిష్ఠతి ద్వారి హ్యపో గృహ్లాతి యోనరః

ఆపోశనం సురాపాన మన్నం గోమాంసభక్షణమ్. 33

తా. అతిథి వాకిటనుండఁగా వానినివిడిచి యెవ్వరైనను ఆపోశనమును బట్టువాని ఆపోశనము కల్లుతోసమము. అన్నము గోమాంసముతో సమము.

శ్లో. దర్శనా చ్ఛిత్తవైకల్యం స్పర్శనాత్తు ధనక్షయమ్, 34

సంభోగా త్క్రిచ్ఛిషం పణ్య స్త్రీణాం ప్రత్యక్షరక్షసామ్. 31

తా. ప్రత్యక్ష రాక్షసులగు వేశ్యలను జూచుట వలన మనస్సు వికలమగును. ముట్టుకొనుటవలన ధనము నాశనమగును. సంభోగమువలనఁ బాపము చుట్టుకొనును.

శ్లో. దాసీ మానధనం హన్తి హన్తి వేశ్యాధనాధికమ్,

ఆయాంషి విధవాహన్తి సర్వంహన్తి పరాజ్ఞనా. 35

తా. దాసీసంగమమువలన మానభంగము కలుగును. వేశ్యాసంగమమువలనఁ జాలధనము పోవును. విధవాసంగమమువలన ఆయువుపోవును. పరస్త్రీసంగమము వలన ఇవియన్నియు బోవును.

శ్లో. దుర్జనం కాంచనంభేరిం దుష్టస్త్రీం దుష్టవాహనమ్,
ఇత్యుఖిణ్డా తిలా శూద్రా మర్దయే ద్గుణవృద్ధయే. 36

తా. దుర్మార్గుని, బంగారును, భేరిని, చెడుస్త్రీని, చె-
డుగుట్టమును, చెఱకుముక్కలను, తిలలను, శూద్రులను మర్దిం-
చుటవలన గుణము వృద్ధిపొందును.

శ్లో. నగచ్ఛే ద్రాజయుగ్మంచ నగచ్ఛే ద్బాహ్మణత్రయమ్,
చతుశ్శూద్రా న్నగచ్ఛేయు ర్నగచ్ఛే ద్వైశ్యపశ్చకమ్. 37

తా. ఇద్దఱు రాజులు, ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు, నలు-
గురు శూద్రులు, అయిదుగురు కోమిట్లును కలసి యొకపని
మీఁదఁ బోరాదు.

శ్లో. ఉపశ్యశంస గార్గ్యస్తు శకునంతు బృహస్పతిః
మనోజవంతు మాణ్డవ్యౌ విప్రవాక్యం జనార్దనః. 38

తా. పోవుటకు గార్గ్యుఁడు ప్రాతఃకాలము మంచిదని-
యు, బృహస్పతి శకునముచూచి వెళ్ళవలయుననియు, మాం-
డవ్య మహాముని మనస్సుయొక్క వేగమే మంచిదనియు, జ-
నార్దనుఁడు బ్రాహ్మణుని వాక్యమే మంచిదనియు చెప్పిరి.

శ్లో. శర్వరీ దీపకశ్చన్ద్రః ప్రభాతోద్దీపకో రవిః,
త్రైలోక్యదీపకో ధర్మః సుపుత్రః కులదీపకః. 39

తా. చంద్రుఁడు రాత్రిని ప్రకాశింపఁజేయును. సూ-
ర్యుడు పగటిని ప్రకాశింపఁజేయును. ధర్మము ముల్లోకములఁ

బ్రహ్మచర్యమును. మంచికుమారుడు కులమును బ్రహ్మచర్యమును.

శ్లో. సబద్ధర్యోహితేషుస్సాన్య తస్మిన్తాయస్త పోషకః

• ససఖా యత్రవిశ్వాస స్సాభార్యా యత్రనిర్వృతిః. 40

తా. హితమును గోరువాడే బంధువు. పోషించువాడే తండ్రుడు. సమ్యక్మైనవాడే మిత్రుడు. సుఖమునుగలుగజేయునదియే పెండ్లిము.

శ్లో. అర్థానా మార్జనే దుఃఖ మార్జితానాంచ రక్షణే,

ఆయేదుఃఖం వ్యయే దుఃఖం కిమర్థం దుఃఖభాజనమ్. 41

తా. ధనము గణించునప్పుడు దుఃఖము. దానినిగాపాడునప్పుడు దుఃఖము. దానిమీఁద ఇంకను ఆదాయము రాలేదని దుఃఖము. వ్యయమగునప్పుడు దుఃఖము. కాబట్టి దుఃఖమును గలిగించు ధనమును నిందించ వలయును.

శ్లో. హరిణాపి హరేణాపి బ్రహ్మణాపి సురైరపి,

లలాట లిఖితా రేఖా పరిమార్జ్యం నశక్యతే. 42

తా. విష్ణువుగాని, శివుడుగాని, బ్రహ్మగాని, దేవతలుగాని, యెవరైనను నుదుటవ్రాసిన వ్రాతను దుడువలేరు.

శ్లో. ఘృతేన వర్ధతే బుద్ధిః క్షీరేణాయుష్యవర్ధనమ్,

శాకేనవర్ధతే వ్యాధి ర్మాంసం మాంసేన వర్ధతే. 43

తా. నేతిచే బుద్ధియు, పాలచే ఆయువు, కూరలచే రోగము, మాంసముచే మాంసమును వృద్ధి నొందును.

శ్లో. ఉత్సాహ స్సాహసం ధైర్యం బుద్ధిశ్శక్తిః పరాక్రమః,
షడేతే యత్రతిష్ఠంతి తత్రదేవోఽపి తిష్ఠతి. 44

తా. ఉత్సాహము, సాహసము, ధైర్యము, బుద్ధి, శక్తి, పరాక్రమము, ఆఱును ఎవనియందుండునో వానియందు దేవుఁడును గలఁడు.

శ్లో. అసంతుష్టో ద్విజో నష్ట స్సంతుష్ట ఇవపార్థివః
సలజ్ఞా గణికా నష్టా నిర్లజ్జేవ కులాఙ్గానా. 45

తా. సంతుష్టిలేని బ్రాహ్మణుఁడు, సంతుష్టిగల రాజు, సిగ్గుగల వేశ్య, సిగ్గులేనికులస్త్రీ, వీరు చెడిపోవుదురు.

శ్లో. వేదమూలమిదం బ్రాహ్మ్యం భార్యమూలమిదంగృహమ్
కృషిమూల మిదం ధాన్యం ధనమూల మిదంజగత్. 46

తా. బ్రాహ్మణ్యమునకు వేదములు, ఇంటికిభార్య, ధాన్యమునకు కృషి, లోకమునకు ధనము ఇవ్వియే ఆధారములు.

శ్లో. సిలాస్థగన్ధలేపశ్చ మార్జారోచ్ఛిష్టభోజనమ్,
ప్రతిబిమ్బేక్షణం నీరే శక్రస్యాపి శ్రియం హరేత్. 47

తా. తాతిమీఁది గంధము పూసికొన్నను, పిల్లి యెంగిలిచేసినది తిన్నను, నీటిలో నీడ చూచుకొన్నను దేవేంద్రున కైనను ఐశ్వర్యము లొలగును.

శ్లో. అజారజః ఖరరజ స్థా సమ్మూర్జనీరజః
స్త్రీణాం పాదరజశ్చైవ శక్రస్యాపి శ్రియం హరేత్. 48

తా. మేఁకల కాలిఘాళి, గాడిద కాలిఘాళి, చీఁపురు కట్టఘాళి, స్త్రీల కాలిఘాళి ఇవి తగిలినచో దేవేంద్రునకైనను ఐశ్వర్యము తొలగును.

శ్లో. కృషితో నాస్తిదుర్భిక్షం జపతోనాస్తి పాతకమ్,
మానేన కలహణాన్తస్తి నాస్తి జాగరతోభయమ్. 49

తా. కృషివలన కఱపు, జపమువలనఁ బాపము, మానమువలన కలహము జాగ్రతవలన భయమును లేవు.

శ్లో. ఏకోఽపిగుణవాః పుత్రో నిర్గుణేన శత్రైరపి,
ఏకచంద్రిప్రకాశేన నక్షత్రైః కింప్రయోజనమ్. 50

తా. గుణహీనులు నూఱుగురికంటె గుణవంతుఁ డొక్క కొడుకే చాలును. ఒక్కచంద్రుఁడు ప్రకాశించు చుండగా నెన్ని చుక్కలున్నను నేమి లాభమున్నది.

శ్లో. ప్రస్తావనదృశం వాక్యం స్వభావసదృశీంక్రియామ్,
ఆత్మశక్తిసమం కోపం యోజానాతి సపండితః. 51

తా. ప్రస్తావనకు తగినమాట, స్వభావమునకుతగినపని తనశక్తికి తగినకోపమును బాగుగా నెఱిగినవాఁడేపండితుడు.

శ్లో. వివాదశీలాం స్వయమర్థచోరిణీం
పరానుకూలాం పరిహాస భాషిణీమ్,
అగ్రాశినీ మన్యగృహప్రవేశినిం
త్యజన్తి భార్యాం దశపుత్రమాతరమ్. 52

తా. జగడమాడు స్వభావము గలదియు, తనయింటి సొమ్ము నపహరించునదియు, పరుల కనుకూలమైనదియు, పరిహాసముగా మాటలాడునదియు, మగనికంటె ముందుగా భుజించునదియు, ఇరుగుపొరుగుఇండ్లకుఁ బోవుచుండునదియు అగు భార్య పదిమంది పిల్లలతల్లి అయినను విడిచిపెట్టవలయును.

శ్లో. కార్యేషు దాసీ కరణేషుమస్త్రి
రూపేచలక్ష్మీః క్షమయా ధరిత్రీ,
స్నేహేచమాతా శయనేతు వేశ్యా
షట్కర్మయుక్తాః కులధర్మపత్నీ.

53

తా. ఇంటిపనులయందు దాసివలెను, ఆలోచన చెప్పుటకు మంత్రివలెను, రూపమునందు లక్ష్మీవలెను, ఓర్పుచే భూమివలెను, ప్రేమయందుఁ దల్లివలెను, ప్రక్కపై నున్న పుడువేశ్యవలెను ఈరితిగా ఆఱుపనులు గలదే కులమును ఉద్ధరించు పత్ని అని చెప్పఁదగును.

శ్లో. నవిషం విషమిత్యాహు ర్భ్రహ్మస్వం విషముచ్యతే,
విషమేకాకినం హన్తి బ్రహ్మస్వంపుత్రపౌత్రకం.

54

తా. పాముమొదలగు జంతువుల విషము విషముకాదు బ్రాహ్మణధనమే విషము. ఏమనఁగా విషము ఒక్కనినే చంపును. బ్రాహ్మణుని విత్తము హరించినచో పుత్రులను పౌత్రులనుగూడ జంపును.

శ్లో. శతనిష్కా ధనాఢ్యశ్చ శతగ్రామేణ భూపతిః,
శతాశ్వః క్షత్రియోరాజా శతశ్లోకేనపద్ధితః.

55

తా. నూఱురూకలు గలవాఁడు ధనవంతుఁడు, నూఱు గ్రామములు గలవాఁడు భూపతి, నూఱు గుట్టములు గలవాఁడు రాజు, నూఱుశ్లోకములు వచ్చినవాఁడు పండితుఁడు.

శ్లో. శకటం పంచ హస్తేషు దశహస్తేషు వాజినమ్,
గజం హస్తసహస్రేషు దుష్టం దూరేణ వర్జయేత్. 56

తా. బండికి ఐదుమూరల దూరముగాను, గుట్టమునకు పదిమూరల దూరముగాను ఏనుఁగునకు వేయిమూరల దూరముగాను, దుర్మార్గునకు చాలదూరముగాను తొలగవలయును.

శ్లో. అనభ్యాసే విషంశాస్త్ర మజీర్ణే భోజనంవిషమ్,
దర్శిద్రస్య విషంగోష్ఠి పృథస్య తరుణీవిషమ్. 57

తా. అభ్యాసము లేనప్పుడు శాస్త్రము, జీర్ణము కానప్పుడు భోజనము, దర్శిదునకు గోష్ఠియు, ముసలివానికి పడుచు పెండ్లఘను విషము.

శ్లో. జిహ్వగ్రేవ ర్తతే లక్ష్మీ ఙ్గిహ్వగ్రే మిత్తబాధవాః
జిహ్వగ్రే బంధనప్రాప్తి ర్జిహ్వగ్రే మరణం ధృనమ్. 58

తా. లక్ష్మీ నాలుకకొననే యుండును. మిత్రులు బంధువులు నాలుకకొననే యుందురు. బంధనప్రాప్తియు నాలుకకొననే యుండును. తుదకు మరణమును నాలుకకొననే యుండును. అనఁగా మంచిమాట లాడినచో మంచికలుగును. చెడ్డ మాటలాడినచో చెడ్డయుఁ గలుగుననుట.

శ్లో. అదానదోషేణ భవే ద్దర్శిదో
దార్శిద్యదోషేణ కరోతిపాపమ్,
పాపా దవశ్యం నరకం ప్రయాతి
పునర్దర్శిదీ పునరేవపాపీ.

59

తా. దానమీయ కుండుటచే దర్శిదుడై పుట్టును. దార్శిద్యదోషముచే బాపపు పనులుచేయును. పాపమువలన నరకమును బొందును. మరల దర్శిదుడైపుట్టి మరల పాపా త్కుండగును.

శ్లో. అతిథి ర్బాలక శ్చైవ స్త్రీజనోన్మపతిస్తథా,
ఏతే విత్తం నజానన్తి జానూతాచైవ పశ్చమః.

60

తా. అతిథి, పిల్లవాడు, ఆడుది, రాజు, అల్లుడు ఈ యైదుగురును మనుజుని కలిమిలేములను గుర్తెఱుంగరు.

శ్లో. కుదేశంచ కుమిత్రంచ కురాజ్యంచ కుబాన్ధవాన్,
కుభార్యాంచ కురాష్ట్రంచ దూరతః పరివర్జయేత్.

61

తా. చెడ్డదేశమును, చెడున్నేహితుని, చెడ్డరాజ్యమును, చెడుగులగు బంధువులను, చెడుభార్యను, చెడురాష్ట్రమును దూరముగా విడువవలయును.

శ్లో. స్త్రీణాం ద్విగుణ ఆహారో బుద్ధిశ్చాపి చతుర్గుణా,
సాహసం షడ్గుణంచైవ కామోఽష్టగుణఉచ్యతే.

62

తా. స్త్రీలకు మగవారికంటే ఆహారమురెండురెట్లు, బుద్ధి నాలుగురెట్లు, సాహసము ఆఱురెట్లు, కామముఎనిమిదిరెట్లును ఉండును.

శ్లో. రాజారాష్ట్రకృతం పాపం రాజపాపం పురోహితః,
భర్తా చ స్త్రీకృతం పాపం శిష్యపాపం గురుర్వ్యజేత్ . 63

తా. తన రాష్ట్రములోని జనులు చేసిన పాపమును రాజు పొందును. రాజుచేసిన పాపమును పురోహితుడు పొందును. భార్య చేసినపాపము మగఁడుపొందును. శిష్యుని పాపమును గురువు పొందును.

శ్లో. గీతే వాద్యే తథాన్యత్తే సంగ్రామే రిపుసంకటే,
ఆహారే వ్యవహారేచ త్యక్తలజ్జః సుఖీ భవేత్ . 64

తా. పాడునపుడు, వాయించునపుడు, ఆడు నపుడు, యుద్ధము చేయునపుడు, శత్రులవల్ల చిక్కుకలిగినపుడు, భోజనము చేయునపుడు, వ్యవహారము చేయునపుడు, సిగ్గు విడిచిన వాఁడు సుఖము నొందును.

శ్లో. రూపయావనసంపన్నా విశుద్ధఃకులసంభవాః,
విద్యాహీనా న శోభన్తే నిర్గన్ధా ఇవ కింశుకాః . 65

తా. రూపము యశావనము గలవారైనను మంచివంశములోఁ బుట్టినవారైనను విద్య లేనివారు వాసనలేని మోదుగు పూలవలెనే శోభింపరు.

శ్లో. త్యజే దేకం కుల స్యాథే గ్రామస్యాథే కులం త్యజేత్,
గ్రామం జనపదస్యాథే చాత్మాథే పృథివీ త్యజేత్. 66

తా. ఒక్కనివలన కులము చెడునపుడు, వానిని విడువవలెను. ఒకకులమువలన గ్రామము చెడవలసివచ్చినపుడు, ఆ కులమును విడువవలెను. ఒక గ్రామమువలన రాష్ట్రమునకు హాని కలుగునపుడు ఆ గ్రామము విడువవలెను. తనకు హాని కలుగునపుడు తనకున్న భూమిని విడువవలయును.

శ్లో. కోకిలానాం స్వరోరూపం సాత్వివ్రత్యంతు యోషితామ్,
విద్యా రూపం విరూపాణాం క్షమా రూపం తపస్వినామ్.

తా. కోకిలకు స్వరమేరూపము. స్త్రీలకు సాత్వివ్రత్యమే రూపము. రూపహీనులకు విద్యయే రూపము. తపస్సుచేసి కొనువారికి ఓరిమియే రూపము.

శ్లో. దైవాధీనం జగత్సర్వం మంత్రాధీనం తు దైవతమ్,
తస్మత్త్రిం బ్రాహ్మణాధీనం బ్రాహ్మణో మమదైవతమ్. 68

తా. ఈజగత్తు లంతయు దైవాధీనము. ఆదైవము మంత్రాధీనము. ఆమంత్రము బ్రాహ్మణుల ఆధీనమై యున్నది. కాబట్టి బ్రాహ్మణులే నాకు దైవముఅని భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో. పిబ న్నినద్యస్వయమేవనామ్భః
ఖాద న్నినస్వాదుఫలానివృక్షాః,

పయోధరాస్సస్యమదన్తినైవ
పరోపకారాయసతాంవిభూతయః.

69

తా. నదులుతమయందలి జలమునుఁ దాముత్రాగవు. వృక్షములు తమతీయని పండ్లను తాముతినవు. మేఘములు పయిరులను తాముతినవు. సత్పురుషుల ఐశ్వర్యములు పరోపకారముకొరకుఁ గదా.

శ్లో. పక్షీణాం బలమాకాశం మత్స్యానాముదకం బలమ్.

దుర్బలస్య బలం రాజా బాలానాం రోదనం బలమ్. 70

పక్షులకుఁకాశమేబలము. చేపలకు ఉదకమేబలము. బలములేనివారికి రాజేబలము. బాలురకు ఏడుపేబలము.

శ్లో. పృశ్చికస్య విషం పుచ్ఛం మక్షికస్య విషం శిరః,
తక్షకస్య విషం దంష్ట్రా సర్వాజ్ఞం దుర్జనేవిషమ్. 71

తా. తేలునకు తోఁక యందును, ఈగకు తలయందును, పామునకు కోఱయందును, దుర్జనునకు అన్ని అవయవములయందును, విషముండును.

శ్లో. పుస్తకేషు చయావిద్యా పఠహస్తేచ యద్ధనమ్,
సమయేతు పరిప్రాప్తే నసావిద్యానతద్ధనమ్. 72

తా. పుస్తకములలోని విద్యయును, ఒకరిదగ్గర దాచి పెట్టుకొన్న ధనము సమయము వచ్చినప్పుడు పనికిరావు. కాఁబట్టి చదువు కంఠమునందుంచవలెను. ధనము దగ్గర ఉంచుకొనవలెను.

శ్లో. నశ్యత్యనాయకం కార్యం తథైవ శిశునాయకమ్.

స్త్రీనాయకం తథోన్మత్త నాయకం బహునాయకమ్. 73

తా. యజమానుడులేని కార్యము, పిల్లకాయలపైత్ర నము గలకార్యము, స్త్రీలయాజమాన్యము క్రిందనున్న కార్య ము, పిచ్చిపట్టినవారి ప్రభుత్వమునందున్న కార్యము, పెక్కురు నాయకులుగాఁగల కార్యము ఈకార్యములు చెడకతీరవు.

శ్లో. అభ్యాసానుసరీవిద్యా బుద్ధిఃకర్మానుసారిణీ,

ఉద్యోగాను సరీ లక్ష్మీః ఫలం భాగ్యానుసారిణీ. 74

తా. విద్య అభ్యాసము ననుసరించియే యుండును. బుద్ధి కర్మముననుసరించియే యుండును. లక్ష్మీ వ్యాపారము ననుసరించియే యుండును. ఫలము అదృష్టము ననుసరించియే యుండును.

శ్లో. వసంతయావనా వృక్షాః పురుషాధనయావనాః,

సాభాగ్యయావనా నార్యో యువానో విద్యయా బుధాః

తా. వృక్షములకు వసంత కాలమే యశావనము. పురు షులకు ధనమే యశావనము. స్త్రీలకు సాభాగ్యమే యశావన ము. పండితులకు చదువే యశావనము.

శ్లో. వృధావృష్టి స్సముద్రేచ వృధాత్మపైతు భోజనం

వృధాధనపతౌ దానం దరిద్రే యశావనం వృధా. 76

తా. సముద్రములో కురిసినవాన, కడుపునిండినవానికి భోజనము, ధనవంతునకు ఇచ్చిన దానము, దరిద్రునికిఁ గల యశావనము ఇవి వ్యర్థము.

శ్లో. అర్థా గృహే నివర్తం తే శ్మశానే మిత్రబాంధవాః,
సుకృతం దుష్కృతం చైవ గచ్ఛంత మనుగచ్ఛతి. 77

తా. చచ్చినవెనుక ధనము ఇంటనే ఉండిపోవును. మిత్రులు బంధువులు శ్మశానము నెద్దను ఉండిపోవుదురు. తాను చేసికొన్న పుణ్యపాపములు తనతో వెంటబడి వచ్చును. కాబట్టి పుణ్యకార్యములే చేయవలెను.

శ్లో. తస్మై వధో దణ్డో దాసీదణ్డస్తు ముణ్డనమ్,
భార్యాదణ్డః పృథక్ శయ్యా మిత్రదణ్డ మభాషణమ్. 78

తా. దొంగకు హింసయే దండనము. దాసునకు తల గొరిగించుటయే దండనము. భార్యకు వేటుగాఁ బరుండుటయే దండనము. మిత్రునికి మాటలాడకుండుటయే దండనము.

శ్లో. పితాచ ఋణవాన్ శత్రు ర్తాతాచ వ్యభిచారిణీ,
భార్యాపరాపవతీ శత్రుః పుత్రః శత్రు రపణ్ణితః. 79

తా. అప్పులవాలుచేసిన తండ్రియు, వ్యభిచరించుతల్లియు, కురూపిణియగు భార్యయు, మూర్ఖుడగు కొడుకును శత్రువులు.

శ్లో. పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యశావసే,
రక్షన్తి వార్ధకే పుత్రా సప్రీత్యాతంత్ర్య మర్హసి. 80

తా. స్త్రీలను బాల్యమందుఁ దండ్రియు, యశావసమందు మగఁడును, ముదిమి వచ్చినపిమ్మట కుమారులును రక్షించుచుందురు. కావున స్త్రీలకెప్పుడును స్వతంత్రతలేదు.

శ్లో. అగ్నిహోత్రం గృహం క్షేత్రం గర్భిణీం వృద్ధబాలకా,
రిక్తహస్తేన నోపేయా ద్రాజానం దైవతం గురుమ్. 81

తా. 'అగ్నిహోత్రము, తనగృహము, పుణ్యక్షేత్రము, గర్భిణి, ముసలివారు, బాలకులు, రాజు, దైవము, గురువు వీరిదగ్గరకుఁ బోవునపుడు వట్టిచేతులతోఁ బోరాదు.

శ్లో. అహో ప్రకృతిసాదృశ్యం శ్లేష్మణో దుర్జనస్యచ.
మధురైః కోప మాయాతి కటుకై రుష శామ్యతి. 82

తా. దుర్జనుఁడు, శ్లేష్మము స్వభావముచేత సమానములు. ఏమనఁగా శ్లేష్మము మధురవస్తువులచే వృద్ధిపొంది చేదువస్తువులచే శాంతినిబొందునట్లే దుర్జనుఁడును మంచిమాటలచే కోపమును, కఠినపుమాటలచే శాంతమును బొందును.

శ్లో. జనితా చోపసితాచ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి,
అన్నదాతా భయత్రాతా పఞ్చైతే పితరః స్మృతాః 83

తా. కన్నవాఁడు, ఉపనయనము చేసినవాఁడు, విద్య నేర్చినవాఁడు, అన్నము పెట్టినవాఁడు, భయమునుండి రక్షించినవాఁడు ఈయైదుగురును దండ్రులు.

శ్లో. దర్శిదాయ కృతం దానం శూన్యలిజ్గస్య పూజనమ్,
అనాథప్రేత సంస్కార మశ్వమేధసమం విదుః. 84

తా. దర్శిదునకు దానమిచ్చుట, శూన్యలింగమునకుఁ బూజసేయుట, దిక్కులేని శవమును గాల్చుట, యివి అశ్వమేధయాగముతో సమానములని పండితులందురు.

శ్లో. దాతృత్వం ప్రియవక్తృత్వం ధీరత్వ ముచితశ్చతా,
అభ్యాసేన నలభ్యస్తే చత్వారః సహజాగుణాః. 85

తా. దానమిచ్చుట, మంచిమాట లాడుట, ధైర్యము, సమయ మెఱుంగుట అను నీ నాలుగును బుట్టుకతో గలిగెడు గుణములు.

శ్లో. ఆభుక్త్వాఽమలకం పథ్యం భుక్త్వా తు బదరీఫలమ్,
కపిత్థం సర్వదా పథ్యం కదలీ న కదాచన. 86

తా. భోజనము సేయకమునుపు ఉసిరి కాయయు, భుజించినపిదప రేగుపండును, ఎల్లప్పుడును వెలగపండును పథ్యమైనవికాని అరటిపండ్లు ఎప్పుడును పథ్యముకాదు.

శ్లో. శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రన్థకోటిభిః,
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్. 87

తా. కొట్లకొలదిగానుండు గ్రంథములలోఁ జెప్పినదా నిని అర్థశ్లోకముతోఁ జెప్పుచున్నాను. ఏది అనఁగా ఒకరికి ఉపకారము చేసినచో పుణ్యము, అపకారము చేసినచో పాపము సంభవించును.

శ్లో. దుష్టభార్యా శతో మిత్రం భృత్యోఽహంకారసంయుతః
ససర్పే చ గృహే వాసో మృత్యురేవ నసంశయః. 88

తా. దుర్మార్గురాలగు పెండ్లాము, నమ్మించిగొంతు కోయు స్నేహితుడు, గర్వముతోఁగూడిన సేవకుడు పాముల

శ్లో నిండిన యింటిలో వసించుట యివి తప్పక మృత్యువును గలిగించును.

శ్లో. యస్మిన్ దేశో న సన్మానో నప్రీతిర్న చ బాంధవాః,
నవిద్యా నాస్తి ధనికో నతత్ర దివసం వసేత్. 89

తా. గౌరవము, ప్రేమ, బంధువులు, విద్య, ధనవంతులు లేనిచోటున ఒకరోజైనను ఉండఁగూడదు.

శ్లో॥ అగ్నిహోత్రఫలా వేదా దత్తభుక్తఫలం. ధనమ్,
రతిపుత్త్రఫలా దారా శ్శీలవృత్తఫలంశ్రుతమ్. 90

తా. వేదములు చదువుకొన్నందుకు అగ్నిహోత్రములు చేయుటయు, ధనమున్నందులకు దానమిచ్చుట, భోగములనుభవించుట, పెండ్లాము ఉన్నందుకు ఆనందమునుభవించుట, పుత్రులఁగనుట, చదువుకొన్నందుకు మంచిస్వభావమును మంచినడతను సంపాదించుకొనుటయు ఫలమని చెప్పుదురు. అనఁగా అవి లేనిచో నివి వ్యర్థము.

శ్లో॥ స్వగృహే పూజ్యతే మూర్ఖః స్వగ్రామే పూజ్యతేప్రభుః,
స్వదేశే పూజ్యతే రాజా విద్వాన్ సర్వత్ర పూజ్యతే. 91

తా. మూర్ఖుఁడు తనయింటను, ప్రభువు తన గ్రామములోను, రాజు తన దేశమందును బూజింపఁ బడుచుందురు. పండితుఁ డన్నిచోటులను బూజింపబడుచుండును.

శ్లో. కుచేలినం ద సమలాపహారిణం
బహ్వశినం నిష్ఠురవాక్యభాషిణమ్

సూర్యోదయే చాస్తమయేచ శాయినం

విముఞ్చతి శ్రీరపి చక్రపాణినమ్.

92

తా. మాసినబట్ట కట్టువాఁడు, దంతధావన చేయని వాఁడు, తిండిపోతు, కఠినపుమాట లాడువాఁడు, సూర్యోదయాస్తమయ కాలములయందు నిదురించువాఁడు, తుదకు విష్ణుమూర్తి అయినను సరియే వానిని లక్ష్మీ విడిచిపెట్టును.

శ్లో. దీర్ఘశృఙ్గ మనద్వాహం నిర్లజ్జాం విధవస్త్రీయమ్,

శూద్రమక్షరసంయుక్తం దూరతః పరివర్జయేత్.

93

తా. పొడుగుకొమ్ములుగల యెద్దను, సిగ్గులేని విధవను, చదువుకొన్న శూద్రుని దూరముగా విడువవలెను.

శ్లో. ముఖం పద్మదళాకారం వచశ్చన్దనశీతలమ్,

హృత్కర్తరీసమం భాతి వినయం ధూర్తలక్షణమ్.

94

తా. తామరతేకువంటి మొగము, మంచిగందమువలె జల్లనగుమాటలు, కత్తెరంగో సమానమగు మనస్సు, అతివినయము, ఇవి ధూర్తునికి లక్షణములు.

శ్లో. మాతృహీనశిశుజీవనంవృథా

కాస్తహీననవయావనంవృథా,

శాన్తిహీనతపసః ఫలం వృథా

తిన్ద్రిణీరసవిహీనభోజనమ్.

95

తా. తల్లి లేనిపిల్లల బ్రతుకు, పెనిమిటి లేని స్త్రీల

యావనము, శాంతిలేని తపస్సుయొక్క ఫలము, పులుసులేని భోజనము ఇవి వ్యర్థములని తెలియవలయును.

శ్లో. వస్త్రముఖ్య స్వలజ్కారః ప్రియముఖ్యంతు భోజనమ్,
గుణో ముఖ్యస్తునారీణాం విద్యా ముఖ్యస్తు బ్రాహ్మణః. 96

తా. అలంకారమునకు వస్త్రమును, భోజనమునకుఁ బ్రీతియు, స్త్రీలకు గుణమును, బ్రాహ్మణులకు విద్యయు ముఖ్యము.

శ్లో. అమృతం సద్గుణా భార్యా అమృతం బాలభాషితమ్,
అమృతం రాజసన్మాన మమృతం మానభోజనమ్. 97

తా. మంచిగుణములుగల భార్య, బాలకులపలుకులు రాజులకారవము, మితమగు భోజనము, ఇవి అమృతముతో సమానములు.

శ్లో. దుర్వృత్తో వా సువృత్తో వా మూర్ఖః పణ్డితపివ వా,
కాషాయదణ్డమాత్రేణ యతిః పూజ్యో నసంశయః. 98

తా. దురాచారము గలవాడైనను, మంచి ఆచారముగలవాడైనను, మూర్ఖుడైనను, పండితుడైనను (ఎట్లయినను సరియే) కాషాయవస్త్రములు దండము ధరించినమాత్రమున తప్పక సన్యాసిని పూజింపవలయును.

శ్లో. ఉపకారేణ నీచానా మపకారో హిజాయతే,
. పయఃపానంభుజశ్చానాం కేవలం విషవర్ధనమ్. 99

తా. నీచుల కుపకారముచేసినను అదిఅపకారమే యగును. పాలు పాములుతాగినను అది మఱిత విషమును వృద్ధియేచేయును.

శ్లో. ఋణం యాచ్ఛాచ వృద్ధత్వం జారచోరదరిద్రతా,
రోగశ్చభుక్తశేషశ్చైవప్యప్తకష్టాః ప్రకీర్తితాః. 100

తా. అప్పులపాలగుట, యాచించుట, ముసలితనము, జారుడగుట, దొంగయగుట, దరిద్రుడగుట, రోగము, ఉచ్చిష్టభోజనము ఇవి అప్తకష్టములు.

శ్లో. దాసీ భృత్య స్సుతౌ బంధుర్వస్తు వాహన మేవచ,
ధనధాన్యసమృద్ధిశ్చైవప్యప్తభోగాః ప్రకీర్తితాః. 101

తా. దాసీజనము, సేవకుడు, కొడుకు, బంధువు, వస్తువులు, వాహనము, ధనసమృద్ధి ధాన్యసమృద్ధి ఇవికలుగుటయేఅప్తభోగములు.

శ్లో. మక్షికా మారుతో వేశ్యా యాచకో మూషక స్తథా,
గ్రామణీ ర్గణకశ్చైవ సప్తైతే పరబాధకాః. 102

తా. ఈగ, గాలి, (దయ్యము) వేశ్య, యాచకుడు, ఎలుక, గ్రామాధికారి, ఈయేషుగురును ఒకరిని బాధించు వారగుచున్నారు.

శ్లో. భూప్రదక్షిణషక్తున కాశీయాత్రాయుతేనచ,
సేతుస్నానశతై ర్యచ్చ తత్ఫలం మాతృవద్దనే. 103

తా. ఆఱు పర్యాయములు భూమికే బ్రదక్షిణము చేసినను, కాశీయాత్రచేసినను, నూరావృత్తులు సేతున్నానముచేసినను ఎంతపుణ్యముకలుగునో అంతపుణ్యము తల్లికి వందనముచేసినఁ గలుగును.

శ్లో. నానోద్దకసమం దానం నద్వాదశ్యాః పరంవ్రతమ్,
నగాయత్ర్యాః పరం మన్తం న మాతుః పరదైవతమ్.

తా. అన్నదానము, జలదానము వీనితో సరియగు దానము, ద్వాదశీ వ్రతముకంటె నెక్కుడగువ్రతము, గాయత్రికంటె నెక్కువగు మంత్రము, తల్లికన్న హెచ్చుదైవమును లేదు. కాబట్టి ఇవి తప్పక గమనింపఁదగును.

శ్లో. రాజవత్పుత్రిదారాశ్చ స్వామినస్త్రిత్రాన్ధవాః,
ఆచార్యవత్సభామధ్యే భాగ్యవంతంస్తువన్తిహి. 105

తా. ఆలుబిడ్డలచేత రాజవలెను, హితబంధువులచేత దేవునివలెను, సభికులమధ్య గురునివలెను, ధనవంతుడే చూడబడుచున్నాడు.

శ్లో. కపిలాక్షిరపానన బ్రాహ్మణీసగ్గమేనచ,
వేదాక్షర విచారణ శూద్రశ్చణ్డాలతాం వ్రజేత్, 106

తా. కపిలగోవుపాలు త్రాగినను, బ్రాహ్మణస్త్రీతో సంగమము చేసినను, వేదాక్షరముల విమర్శించినను, శూద్రుడు చండాలుతుఁడగును.

శ్లో. లోకయాత్రా భయంలజ్ఞా దాక్షిణ్యం ధర్మశీలతా,
పశ్చియస్మిన్నవిద్యంతే నకుర్యాతేన సగ్గతిమ్. 107

తా. లోకవ్యవహారము, భయము, సిగ్గు, దాక్షిణ్యము
ధర్మస్వభావము ఈయెదును లేనివారితో సహవాసము
జేయగూడదు.

శ్లో. బాలపఖిత్వ మకారణహాస్యం
ప్రీతు వివాద మసజ్జనసేవా,
గార్థభయాన మసంస్కృతవాణీ
షట్పునరోలఘుతాముపయాతి.

108

తా. బాలకులతో స్నేహించుట, కారణములేకుండ
గనే నవ్వుట, ప్రీతియందు వివాదపడుచుండుట, దుర్మార్గులను
సేవించుట, గాడిద నెక్కి తిరుగుట, సంస్కృతభాష తెలిసికొ
కుండుట, అనునీయాటింటిచే పురుషుడు లాఘవమునొందును.

శ్లో. విద్యానేవ విజానాతి విద్యజ్ఞ పరిశ్రమమ్,
నహివన్ధ్యా విజానాతి గుర్వీం ప్రసవవేదనామ్.

109

తా. పండితునికష్టము పండితులకే తెలియవలెను. గాని
మూర్ఖులకుఁ దెలియదు. గొప్పదియగు ప్రసవవేదనము
గొడ్డురాలు తెలిసికొన జాలదుగదా!

శ్లో. విద్యాశ్చతస్రోఽసాధ్యా స్యుర్జన్మనా సహసంభవాః,
గాఢర్వంచ కవిత్వంచ శూరతా దానశీలతా.

110

తా. సంగీతము, కవిత్వము, శూరత్వము, దాతృత్వ
ము, అను ఈనాలుగు విద్యలును పుట్టుకతోడనే కలుగవలె
గాని నేర్చుకొందమన్న నచ్చునవికావు.

శ్లో. మాతానిన్దతి నాభినన్దతి పితౄభాతానసంభాషతే
భృత్యః కుప్యతి నానుగచ్ఛతి సుతః కాంతాఽపి నాలిజ్ఞతే
అర్థప్రార్థన శఙ్కయాన కురుతే సల్లాపమాత్రం సుహృ
త్తస్మాదర్థ ముపార్జయ శ్రుణు సఖే హ్యర్థేన సర్వేవశాః

తా. ఓమ్మితమా! తల్లినిందించును. తండ్రిసంతోషిం
పడు. అన్నదమ్ములు మాటలాడరు. నేవకుండు కోపించును.
కొడుకు వెంటరాడు. భార్యయుఁ గౌఁగిలింపదు. ధనముచుగు
నను అనుమానముచే తనస్నేహితుండు మాటలైననాడడు.
కాబట్టి ధనము సంపాదింపుము. ఏమంటివా? ధనముచేత
అందఱును స్వాధీనులగుదురు.

శ్లో. గోమూత్రమాత్రేణ పయోవిసప్తం

తక్రస్య గోమూత్రశతేనకింవా,

అత్యల్పపాపైర్విపదః శుచినాం

పాపాత్మనాంపాపశతేన కింవా.

112

తా. గోమూత్ర మేపాటికలిసినను పాలుచెడిపోవును.
ఎంత గోమూత్రము కలిసినను మజ్జిగ కేమిసప్తము? అల్లె పరి
శుద్ధులగు వారికి కొంచెము పాపము చేతనే ఆపదలు కలుగు
చుండును. పాపాత్ములకు నూరు పాపము లుండినను
ఏమిసప్తము?

శ్లో. సముద్రమన్ధనే లేభే హరిర్లక్ష్మీంహరోవిషమ్,

భాగ్యం ఫలతి సర్వత్రానవిద్యా నచపౌరుషమ్. 113

తా. లోకవ్యవహారము, భయము, సిగ్గు, దాక్షిణ్యము
ధర్మస్వభావము ఈయెదును లేనివారితో సహవాసము
జేయగూడదు.

శ్లో. బాలఘోర్వ మకారణహాస్యం ,
ప్రీతు వివాద మసజ్జనసేవా,
గార్థభయాన మసంస్కృతవాణీ
షట్పునరోలఘుతాముపయాతి.

108

తా. బాలకులతో స్నేహించుట, కారణములేకుండ
గనే నవ్వుట, ప్రీతియందు వివాదపడుచుండుట, దుర్మార్గులను
సేవించుట, గాడిద నెక్కి తిరుగుట, సంస్కృతభాష తెలిసికొ
కుండుట, అనునీయాటింటిచే పురుషుడు లాఘవము నొందును.

శ్లో. విద్వానేవ విజానాతి విద్యజ్ఞ పరిశ్రమమ్,
నహివన్ధ్యా విజానాతి గుర్వీం ప్రసవవేదనామ్.

109

తా. పండితునికష్టము పండితులకే తెలియవలెను. గాని
మూర్ఖులకుఁ దెలియదు. గొప్పదియగు ప్రసవవేదనము
గొడ్డురాలు తెలిసికొన జాలదుగదా!

శ్లో. విద్యాశ్చ తస్మాదసాధ్యా స్యుః శ్చ న్మనా సహసంభవాః,
గాఢర్వంచ కవిత్వంచ శూరతా దానశీలతా.

110

తా. సంగీతము, కవిత్వము, శూరత్వము, దాతృత్వ
ము, అను ఈనాలుగు విద్యలును పుట్టుకతోడనే కలుగవలె
గాని నేర్చుకొందమన్న వచ్చునవికావు.

శ్లో. మాతానిష్ఠతి నాభినష్ఠతి పితాభాతానసంభాషతే
భృత్యః కుప్యతి నానుగచ్ఛతి సుతః కాంతాఽపి నాలిజ్ఞతే
అర్థపార్థన శక్కుయాన కురుతే సల్లాపమాత్రం సుహృ
త్సౌదర్థ ముపార్జయ శ్రుణు సఖే హ్యర్థేన సర్వేవశాః

తా. ఓమిత్రమా! తల్లినిదించును. తండ్రిసంతోషిం
పడు. అన్నదమ్ములు మాటలాడరు. సేవకుడు కోపించును.
కొడుకు వెంటరాడు. భార్యయుఁ గౌఁగిలింపదు. ధనముడుగు
నను అనుమానముచే తనస్నేహితుఁడు మాటలైననాడఁడు.
కాబట్టి ధనము సంపాదించుము. ఏమంటివా? ధనముచేత
అందఱును స్వాధీనులగుదురు.

శ్లో. గోమూత్రమాత్రేణ పయోవినష్టం

తక్రస్య గోమూత్రశతేనకింవా,

అత్యల్పపాపైర్విపదః శుచినాం

పాపాత్మనాంపాపశతేన కింవా.

112

తా. గోమూత్ర మేపాటికలిసినను పాలుచెడిపోవును.
ఎంత గోమూత్రము కలిసినను మజ్జికేమినష్టము? అట్లే పరి
శుద్ధులగు వారికి కొంచెము పాపము చేతనే ఆపదలు కలుగు
చుండును. పాపాత్ములకు నూరు పాపము లుండినను
ఏమినష్టము?

శ్లో. సముద్రమన్ధనే లేభే హరిర్లక్ష్మీంహరోవిషమ్,

భాగ్యం ఫలతి సర్వత్రానవిద్యా నచపౌరుషమ్. 113

తా. సముద్రమును మధించినప్పుడు విష్ణునకులక్ష్మీ దొరకినది. శివునకు విషము దొరకినది. కాబట్టి అంతటను అదృష్టమే ఫలించును గాని విద్య, పాఠము ఫలించవు.

శ్లో. ఆతురే నియమో నాస్తి బాలే వృద్ధేతదైవచ,

సదాచారరతేచైవ హ్యేష ధర్మః స నాతనః. 114

తా. రోగగ్రస్తనకు, బాలునకు, ముసలివానికి, సదాచారరతుండగువానికిని నియమములక్కరలేదు. ఇట్టిధర్మము పూర్వకాలము నుండియు వచ్చుచున్నది.

ఏకోదేవః కేశమ్రావాశిమ్రావా ఏకోవాసః పట్టణంవావనంవా, ఏకంమిత్రం భూపతిర్వాయతిర్వా ఏకానారీసుందరీవాదరీవా.

తా. విష్ణువైనను శివుడైనను సరియే. ఒక్కడే దైవమని నమ్మవలయును. పట్టణములోఁ గాని అడవిలోఁగాని వాసము చేయవలయును. రాజుతోడనైనను సన్యాసితోడనైనను మైత్రిచేయఁదగును. సుందరి అగు భార్యతోడనైన కూడియుండవలయును. లేదా కొండగుహలో నుండి తపమైనఁ జేసికొనవలయును.

శ్లో. అజాయద్ధేముషిశ్రాద్ధే ప్రభాతే మేఘుడమ్భరే,

దమప్తోఽః కలహే చైవ బహ్వోరమ్భో లఘుక్రియా. 116

తా. మేఘపోతుల పోట్లాటయందును, ఋషులు జరిగించు శ్రాద్ధములయందును, ప్రాతఃకాలపుమేఘముల ఆడం

బరమందును, దంపతుల కలహమందును ఆరంభ మధికమును క్రియ స్వల్పమును కనుపడును.

శ్లో. హతమశోత్రియే దానం హతం సైన్య మనాయకమ్,
హతా రూపవతీ వధ్న్యా హతో యజ్ఞ స్త్వదక్షిణః 117

తా. వేదము చదువనివాని కిచ్చినదానము, నాయకుడులేని సైన్యము, గొడ్డారాలగు సురూపిణి, దక్షిణలేని యజ్ఞము ఇవి యెందులకు బనికిరావు.

శ్రీ. కోర్కొవై వస్వతో రాజా ఆశా వైతరణి నదీ,
విద్యా కామదుఘా ధేను స్సంతుష్టో నన్దనం వనమ్. 118

తా. కోపము యమధర్మరాజువలె బాధించును. ఆశ వైతరణీనదివలె దాఁట వీలులేనిది. విద్య కామధేనువువలె కోరికల నిచ్చును. సంతోషము నందన వనము చందమున సుఖమును గలుగఁ జేయును.

శ్లో. అసారే ఖలు సంసారే సారం శ్వశురమద్ధిరమ్,
హిమాలయే హరః శేతే హరిః శేతే మహాదధా. 119

తా. సారములేని యీసంసారమునందు అత్తవారి
యిల్లొక్కటియేసారమైనది. కావుననే ఈశ్వరుడు హిమవత్పర్వ
తముమీఁదను, విష్ణుమూర్తి సముద్రములోను నిద్రపోవు
చున్నారు.

శ్రో. అస్థిరం జీవనం లోకే అస్థిరం యశావనం ధనమ్,
అస్థిరం దారపుత్రాది ధర్మః కీర్తిర్వయం స్థిరమ్. 120

తా. జీవనము, యశావనము, ధనము, దారపుత్తాదులు ఇవియన్నియుస్థిరములుగావు గాని, ఒక్కధర్మము, కీర్తి యీ రెండే శాశ్వతముగాఉండిపోవును.

శ్లో. చింతా జ్వరో మనుష్యాణాం వస్త్రాణా మాతపో జ్వరః,
అసౌభాగ్యంజ్వరః స్త్రీణా మశ్వానాం మైథునంజ్వరః121

తా. మనుష్యులకు చింత, వస్త్రములకు ఎండ, స్త్రీలకుసౌభాగ్యము లేకపోవుట; గుఱ్ఱములకు మైథునము జ్వరమని తెలిసికోవలయును.

శ్లో. చితా చింతాద్వయోర్మధ్యే చింతా నామ గరీయసీ,
చితా దహతి నిర్జీవం చింతా ప్రాణాయుతం వపుః. 122

తా. చిత అనగా శవములను గాల్చుటకు పేర్చిన పాడి చింత అనగా విచారము. అట్టిచితచింత యీరెంటిలో చింతయే గొప్పది. ఏమందురో చితచచ్చినదేహమును గాల్చును. చింత బ్రతికియున్న దేహమునేగాల్చును.

శ్లో. అజగామ యదా లక్ష్మీ ర్నారీకేశఫలామ్భవత్,
నిర్జగామ యదాలక్ష్మీ ర్గజభుక్తకపిత్థవత్. 123

తా. సంపద వచ్చునపుడుకొబ్బరికాయలోనికి నీరువచ్చి నట్టు కనబడకుండనే వచ్చును. అదిపోవునపుడు ఏనుగు తిన్న వెలగకాయలోని గుఱ్ఱవలెనే కనబడకుండ బోవును.

శ్లో. నేక్షేతోద్యంత మాదిత్యం నాస్తంయాస్తంకదాచన,
నోపస్మప్తం నవారిస్థం నమధ్యం నభసో గతమ్. 124

తా. ఉదయించుచున్న సూర్యుని, అస్తమించుచున్న సూర్యుని, ప్రతిసూర్యుని, నీటిగనపడినసూర్యుని ఆకాశమధ్య మమునున్న సూర్యుని ఎప్పుడును జూడరాదు.

శ్లో. నలఙ్ఘయేద్వత్సత స్త్రీం నప్రథావేచ్ఛ వర్షతి,
నచోదకే నిరీక్షేత స్వంరూప మితిథారణా.

125

తా. లేగదూడను గట్టినత్రాడు దాటరాదు. నాన కురియు చుండఁగాఁ బరుగెత్తరాదు. నీటిలో తన ప్రతిబింబ మును జూచుకో రాదు. ఇవి తప్పక జ్ఞాపకముంచుకో వలయును.

శ్లో. నాశ్నీయాద్భార్యయా సార్థం నైనామితక్షేతచాశ్చ తీమ్,
క్షువతీంజృమ్భమాణాంవా నచాసీనాయథాసుఖమ్. 126

నాజ్ఞాయ స్త్రీం స్వకేనేత్రే నచాభ్యక్తా మనావృతామ్,
నపశ్యేత్ప్రసవస్తీచ తేజస్కామో ద్విజోత్తమః. 127

తా. తనకు తేజస్సు కావయునను కోరికగల బ్రాహ్మణుడు భార్యతోఁగూడ భుజింపరాదు. భార్య భుజించుచుండ గా తుమ్ముచుండఁగా ఆస్రులింపు చుండఁగా సుఖముగ నెక చోటునఁ గూర్చుండియుండఁగా కన్నులకు కాటుకపెట్టుకొను చుండఁగా అభ్యంగనము చేసుకొను చుండఁగా దిగంబరయై యుండఁగా ప్రసవించుచుండఁగా జూడఁగూడదు.

శ్లో. నాన్న మద్యా దేకవాసా నన్నః స్నానవమాచరేత్,
నమూత్రంపథి కుక్రీత నభస్మనినగోవజే. 128

శ్లో. నఫాలకృష్టే నజలే నచిత్త్యాం నచపర్వతే,

నజీర్ణ దేవాయతనే నవల్పీకేకదాచన.

129.

ననసత్వేషుగర్తేషు! నగచ్ఛన్నాపిచస్థిదః! ననదీతీరమాసాద్యస
చపర్వతమస్తకే! వాయ్వగ్నివిప్రానాదిత్య । మపఃపశ్యం
స్తదైవగాః! నకదాచనకుర్వీత విణ్మూత్రస్యవిసర్జనమ్. 130

తా. ఒకకట్టుబట్టతో అన్నము తినరాదు. దిగంబరుల
పై స్నానముచేయరాదు. త్రోవలోను, బూడిదలోను, ఆవుల
మందలోను, దున్నినచోటున, నీటిలో, చితియందు, కొండ
మీద, పాడుదేవాలయములో, పుట్టలో, జంతువులుఉండెడి
గోతులలో, నడచుచు, నిలువఁబడి, ఏటియొడ్లున, కొండశిఖ
రముపైని, గాలికెదురుగా, అగ్నిని, బ్రాహ్మణులను, సూర్యు
ని, జలమును, గోవులనుజూచుచు మలనూత్ర విసర్జన చేయ
రాదు.

శ్లో. మూత్రోచ్ఛారస ముత్సర్గం దివాకుర్యా దుదఙ్ముఖః,

దక్షిణాభిముఖోరాత్రౌ సంధ్యయోశ్చ యథాదివా. 131

ఛాయాయా మంధకారే వారాత్రావహనివాద్విజః,

యథాసుఖముఖః కుర్యా త్ప్రాణబాధాభయేషుచ. 132

తా. పగటిపూటను, ప్రాతః సాయం సంధ్యలయం
దును, ఉత్తరముఖముగాను రాత్రి దక్షిణముఖముగాను మల
మూత్రముల విడువవలయును. నీడను, చీకటిలోను, ప్రాణ
సంకటము సంభవించినపుడు రాత్రియందుగాని పగటియందు

గాని నియమమక్కరలేకుండ పీలునుబట్టి యేముఖముగానై నను మలమూత్రముల విడువవచ్చును.

శ్లో. నాగ్నింముఖే నోపధమే న్నగ్నాం నేతేత చ స్త్రియమ్,
నామేధ్యం ప్రక్షిపేదగ్నా నచపాదాప్రతాపయేత్. 133

తా. నోటితో నిప్పుఊడరాదు. దిగంబరయగుస్త్రీని చూడఁగూడదు. అగ్నిలో అపరిశుద్ధమగు వస్తువులు పడ వేయరాదు. నిప్పుపైని పాదములుకాచరాదు.

శ్లో. నైకఃస్వస్య చ్ఛాన్యగేహే శయానంప్రబోధయేత్,
నోదక్యయాభిభాషేత యజ్ఞంగచ్ఛేన్న చాహృతః. 134

తా. ఎవ్వరును లేనియింట ఒక్కఁడు నిదురించరాదు. నిద్రపోవువానిని లేపరాదు. ముట్టుదానితో మాట్లాడఁగూ డదు. పిలువకుండగ నే యజ్ఞమునకుఁ బోవలయును.

శ్లో. నాథార్మికే వసేద్ధామే నవ్యాధిబహుళే భృశమ్,
నైకః ప్రపద్యే తాథ్వానం సచిరంపర్యతేవసేత్. 135

తా. ధర్మాత్ములు లేనియూరిలోను, రోగగ్రస్తమగు న్నూరిలోను నివాసముచేయరాదు. ఒక్కఁడును దాఱిన నడువ రాదు. కొండమీదను చిరకాలము ఉండరాదు.

శ్లో. ఉపాసహశాచ వాసశ్చ ధృత మన్వైర్నధారయేత్,
ఉపవీతమలంకారం స్రజంకరకమేవచ. 136

తా. ఒకరు ధరించిన పాదరక్షలు, వస్త్రములు, య జోపవీతము, అలంకారములు, పూలమాలలు, కమండలువు వీనిని మఱియొకరు ధరింపరాదు.

శ్లో. నావిసీతైర్వ్రజేద్ధుర్యై ర్న చక్షుర్వ్యాధిపీడితైః,

నభిన్నశృఙ్గాక్షిఖురై ర్న వాలధివిరూపితైః.

137

తా. లొంగనివి, కన్నులరోగముగలవి, కొమ్ములువిరిగినవి, కన్నులుబోయినవి, డెక్కలుముక్కలైనవి, తోకఁకోసినవి అగుగుఱ్ఱములు, ఎడ్లు మొదలగునవి కట్టినబండి మొదలగువానిపై నెక్కికాని, వానిపై నెక్కికాని పోరాదు. వానికి పీడ కలుగుటట్లుండగా తమప్రాణములకు చిక్కు కలుగును.

శ్లో. బాలాతపః ప్రేతధూమో వర్జ్యం భిన్నంతథాసనమ్,

నచ్చిన్ద్యాన్న ఖలోమాని దన్తైర్నోత్పాటయేన్న ఖాః. 138

తా. లేతఎండ, బీచుగ పొగ, బ్రద్దలైనపీట, విడువవలయును. గోళ్లు, వెండ్రుకలు తెంపరాదు. దంతములతో గోళ్లుకొరుకరాదు.

శ్లో. లోష్ఠమర్దీ తృణచ్ఛేదీ నఖఖాదీచ యోనరః,

సవినాశం వ్రజత్యాశు సూచకోఽశుతిరేవచ.

139

తా. మంటిబెడలు నలుపువాఁడు, గడ్డిపరకలు తెంపువాఁడు, గోళ్లుకొరుకువాఁడు, కొండెములు చెప్పువాఁడు, షరి శుద్ధిలేనివాఁడు వీరు శీఘ్రముగా నశింతురు.

శ్లో. నవిగర్హ్య కథాంకుర్యా ద్భహిర్మాల్యం సధారయేత్,

గవాంచ యానం పృష్టేన సర్వతైవ విగర్హితమ్. 140

తా. నింద్యమైన ప్రసంగముచేయరాదు. పారవేసినపూలదండ ధరింపరాదు. ఎద్దుమీఁద నెక్కిపోవుట అన్నివిధముల చేతను నిందింపఁదగినది. ఒక్కయీశ్వరునికిమాత్రము తప్పు

లేదంట! ఏమందురో? ఆయన ఈశ్వరుడు. అనగా ఐశ్వర్యము కలవాడు. కాబట్టి ఐశ్వర్యవంతులు తప్పుపనిచేసినను అది ఒప్పుగానే కనుపించును. కాని, వారు చేసిరిగదా అని మనముచేయగూడదు.

శ్లో. అద్వారేణచ నాతీయా ద్రామంవా వేశ్మవా వృతమ్,
రాతౌచ వృక్షమూలాని దూరతః పరివర్జయేత్ || 141

తా. ఊరికిగాని, ఇంటికిగాని శోవమూసియున్నచో మాటుశోవను వెళ్లరాదు. రాత్రియెప్పుడును చెట్టుకిందను గూర్చుండరాదు.

శ్లో. నస్నానమాచరే ద్భుక్త్వా నాతురో న మహానిశి,
నవాసోభిస్సహజస్రం నావిజ్ఞాతే జలాశయే. 142

తా. భోజనానంతరము, రోగగ్రస్తుడైనప్పుడు, అర్థ రాత్రి, ఎల్లప్పుడును వస్త్రములతోడను, తానెటుగని మడుగులలోను స్నానము చేయరాదు.

శ్లో. వైరిణం నోపసేవేత సహాయం చైవ వైరిణః,
అధార్మికం తస్కరంచ పరవ్యైవచ యోషితమ్. 143

తా. శత్రువును, శత్రువుయొక్క సహాయుని, ధర్మము చేయనివానిని, దొంగవానిని, పరస్త్రిని ఎప్పుడును సేవింపరాదు.

శ్లో. క్షత్రియంచైవ సర్పంచ బ్రాహ్మణంచబహుశ్రుతమ్,
నావమన్యేతవై భూష్టుః కృశానపి కదాచన. 144

తా. వృద్ధిలోనికి రాదలచినవాడు రాజును, పామును, చదువుకొన్న బ్రాహ్మణుని, చిక్కినవానిని, ఒకప్పుడును అవమానించరాదు.

శ్లో. సత్యంబ్రాయాత్ప్రియంబ్రాయాన్నబ్రాయాత్సత్యమప్రియమ్ | ప్రియంచ నాన్యతంబ్రాయా | దేష ధర్మస్సనా తనః | భద్రంభద్రమితి బ్రాయాద్భద్రమిత్యేవ వాచదేత్ .

తా. నిజము చెప్పవలెను. ఇష్టముగాఁ జెప్పవలెను. అప్రియమైన సత్యము చెప్పరాదు. ప్రియమైనను అన్యత మాడరాదు. ఇవి అనాదినుండియు వచ్చుధర్మములు. భద్రమనగా శుభము. కావున ఒకనికి ప్రియము పలుకునపుడు “ భద్రం భద్రం ” అనిపలుకవలయును.

శ్లో. శుష్కవైరం వివాదంచ నకుర్యా త్కేనచిత్ సహ. 146

తా. ఎవనితోడను నిష్ప్రయోజనముగా విరోధించరాదు. లేనిపోని వివాదము చేయరాదు.

శ్లో. హీనాన్తా నతిరిక్తాన్తా విద్యాహీనా వయోధికాః, రూపద్రవ్యవిహీనాంశ్చ జాతిహీనాంశ్చ నాక్షిపేత్ . 147

తా. హీనాంగులను, బలిసిన వారలను, చదువు లేని వారిని, ముసలివారిని, రూపములేనివారిని, ధనములేనివారిని, జాతితక్కువవారిని ఆక్షేపించరాదు.

శ్లో. శ్రద్ధధానః శుభాంవిద్యా మాదధీ తావరాదపి, అంత్యాదపి పరం ధర్మం స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి. 148

తా. శ్రద్ధగలిగి మంచివిద్యను తక్కువ జాతివానియొద్ద నైనను గ్రహింపవచ్చును. ఉత్తమధర్మమును చండాలుని యొద్దైనను గ్రహింపవచ్చును. దుష్కులము నుండియైనను స్త్రీరత్నమును గ్రహింప వచ్చును.

శ్లో. విషాదప్యమృతం గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితమ్,

అమిత్రా దపిసద్వృత్త మమేధ్యా దపికాఞ్చనమ్. 149

తా. అమృతమును విషమునుండియైనను, మంచిమాట బాలకుని వలననైనను, మంచినడవడి శత్రునివలనైనను, బంగారము అపవిత్రమైనదానినుండియైనను గ్రహింపవచ్చును.

శ్లో. స్త్రియారత్నా న్యథో విద్యా ధర్మ శ్శౌచం సుభాషితమ్,

వివిధానిచ శిల్పాని సమాధేయాని సర్వతః. 150

తా. స్త్రీలు, రత్నములు, విద్య, ధర్మములు, పరిశుద్ధత, మంచిమాట, వివిధములగు శిల్పములు, వీనిని ఎచ్చటనున్నను గ్రహింపవచ్చును.

శ్లో. హీనజాతిం స్త్రియంమోహం దుద్వహంతో ద్విజాతయః,

కులాన్యేవ నయం త్యాశు ససంతానాని శూద్రతామ్. 151

తా. బ్రాహ్మణులు, రాజులు, వైశ్యులు వీరుమోహవశమున తక్కువజాతిస్త్రీని పెండ్లియాడిరేని వారికిగలిగిన సంతతితోఁగూడ వారి మొదటికులముల శూద్రత్వమును బొందించిన వారగుదురు.

శ్లో. యద్యత్పరవశం కర్మ తత్తద్యత్తేన వర్జయేత్,

యద్యదాత్మవశంతుస్యా తత్తత్సేవేత యత్నతః. 152

తా. పరాధీనమైనపని వీలయినంతట విడుచుకోవలెను. తనఆధీనమైన పని యెంతప్రయత్నించియైనను చేయనచ్చును.

శ్లో. సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వమాత్మవశం సుఖమ్,
ఏతద్విద్యా త్సమాసేన లక్షణంసుఖదుఃఖయోః. 153

తా. పరాధీనమైనదంతయు దుఃఖమే. స్వాధీనమైనదంతయు సుఖమే. ఇదియే సుఖదుఃఖములకు సంక్షేపమైన లక్షణమని తెలియఁదగును.

శ్లో. అద్రోహేణచ భూతానా మల్పద్రోహేణవా పునః,
యావృత్తిస్తా సమాస్థాయ విప్రోజీవేదనాపది. 154

తా. బ్రాహ్మణుడు ఆపదలేని వేళను భూతములకు ద్రోహము చేయకుండఁగును నృత్తిచేతఁగాని ఛేదనను స్వల్పద్రోహముచేతఁగాని జీవింపవలయును.

శ్లో. ఋతా మృతాభ్యాం జీవేత్త మృతేన ప్రమృతేనవా,
సత్యాసృతాభ్యా మపివా నశ్వవృత్త్యాకదాచన. 155

శ్లో. ఋతముఞ్చశిలో జ్ఞేయ మమృతం స్యా దయాచితమ్,
మృతంతు యాచితం భైక్షం ప్రమృతం కర్షణంస్మృతమ్.
సత్యాసృతంతు వాణిజ్యం తేన చైవాపి జీవ్యతే,
నశ్వవృత్తిర్నచాభ్యాసే తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్. 156

తా. ఇండ్లలో టోళ్ల మొదలుఁ బడినగింజల నేఱుకొని జీవించుట ఉంఁఁగమనఁబడును. మల్లలోఁబడినవెన్నులు తెచ్చుకొని జీవించుట శిలమనబడును. ఈ రెంటికిని ఋతమనిపేరు.

అమృతమనగా యాచించకుండ. యదృచ్ఛాలబ్ధమైన ద్రవ్యముచే జీవించుట. మృతమనగా యాచనవలన లభించిన ద్రవ్యముచే జీవించుట. ప్రమృతమనగా కృషి. సత్యానృతమనగా వర్తకము. శ్వవృత్తిలనగా సేవ (నౌకరీ) ఇందు బ్రాహ్మణునకు వెనుకఁ జెప్పిన ఒక్కొక్కవృత్తికంటె ముందుచెప్పిన ఒక్కొక్కవృత్తి శ్రేష్ఠము. గనుక ఉంఛవృత్తి మొదలుకొని వాణిజ్యమువఱకును జెప్పఁబడిన వృత్తులచే జీవింపవచ్చును. గాని బ్రాహ్మణుఁడు శ్వవృత్తి దాస్యముచేత నొకానొకప్పుడును జీవింపరాదు.

శ్లో. విప్రాణాం జ్ఞానశో జ్యైష్ఠ్యం క్షత్రియాణాంతు వీర్యతః
వైశ్యానాం ధాన్యధనదః శూద్రాణా మేవ జన్మతః. 157

తా. బ్రాహ్మణులలో జ్ఞానము గలవాఁడును, రాజులలో బలముగలవాఁడును, వైశ్యులలో ధనధాన్యములుగలవాఁడును, శూద్రులలో వయస్సుమీఱిన వాఁడును, పెద్దలగును.

శ్లో. విత్తం బద్ధ ర్వయః కర్మ విద్యా భవతి పశ్చమీ,
ఏతాని మాన్యస్థానాని గరీయో యద్యదుత్తరమ్. 158

తా. ధనము, బంధుత్వము, వయసు, కర్మము, విద్య ఈ యైదును గౌరవింపఁదగినవి. ఇవి పూర్వము కంటె ఉత్తరోత్తరము. శ్రేష్ఠము. అనగా ధనముకంటె బంధుత్వము, దానికంటె వయస్సు, దానికంటె కర్మము, దానికంటె విద్యయు శ్రేష్ఠము. కాబట్టి విద్యావంతునికంటె అందఱును తక్కువయని తెలిసికోఁదగును.

శ్లో. విద్యానామనరస్య రూప మధికం ప్రచ్ఛన్నగుప్తంధనం
విద్యా భోగకరీ యశస్సుఖకరీ విద్యా గురూణాం గురుః,
విద్యా బద్ధజనో విదేశగమనే విద్యా పరాదేవతా
విద్యా రాజసుపూజ్యతే నహిధనం విద్యావిహీనః పశుః.

తా. విద్యయే మంచిరూపము. రహస్యముగా దాచుకొన్న ధనము. భోగములను, కీర్తిని, సుఖమును కలుగఁజేయునది విద్యయే. విద్యయే గురువులకుఁగూడ గురువు. పరదేశమునందు విద్యయే బంధువు. విద్యయే పరదేవతవలె రక్షించును. విద్య రాజులచేతఁ బూజింపఁజేయును. విద్యకన్న నధికమైన ధనమేలేదు. అట్టివిద్య లేనివానిని పశువని చెప్పవచ్చును.

శ్లో. త్వాన్తిశ్చే త్వచనకింకిమిభిః క్రోధోఽస్తిచే ద్దేహినాం
జ్ఞాతిశ్చే దనలేన కిం యది సుహృద్దివ్యౌషధైఃకింఘలమ్,
కిం సర్వైర్యది దుర్జనాఃకిముధనైర్విద్యాఽనవద్యా యది
వ్రీడాచేత్కిము భూషణైఃసుకవితా యద్యస్తిరాజ్యేనకిమ్.

తా. ఓమిడిన్నచో కనచమక్కఱలేదు. కోపమున్నచో వేరుగాశస్త్రపులక్కఱలేదు. జ్ఞాతియున్నచో వేతనిప్పులక్కఱలేదు. మంచిన్నేహితులున్నచో దివ్యమైనమందువలన నేమిలాభము? దుర్జనులను జేరదీసికొన్నయెడల మతిఘాపములు వేతఱక్కఱలేదు. దోషరహితమగు విద్యగలదేని ధనముతో బ్రయోజనమేమి? సిగ్గుడన్నయెడల నగలెందులకు? మంచి కవిత్వమే యున్న పక్షమున ఈరాజ్యముతోఁ గొంచెమును ప్రయోజనములేదు. అనఁగా అయాపనుల నవ్వియేచేయునని భావము.

శ్లో. దాక్షిణ్యం స్వజనే దయాపరజనే శాత్యంసదాదుర్జనే
ప్రీతిస్సాధుజనేన యో నృపజనే విద్యజ్జనే చార్జనమ్,
శౌర్యంశత్రుజనే క్షమా గురుజనే కాంతాజనే దృష్టతా
యేచైవంపురుషాః కలాసుకుశలా స్తే ష్పేన లోకస్థితిః. 161

తా. తనవారియందు దాక్షిణ్యము, పరజనులయందు
దయ, దుర్మార్గులవిషయమై కపటము, సాధువులయందు ప్రేమ,
రాజులయెడనీతి, విద్వాంసులయందు నిష్కాపట్యము, శత్రు
వులవిషయమై శౌర్యము, గురువులయందు ఓరిమి, స్త్రీలవిష
యమై ప్రగల్భిత గలిగి నడచుకొను విద్యయందు ప్రావీణ్యము
గలపురుషులే లోకజ్ఞానము గలవారు.

శ్లో. జాడ్యంధియో హరతి సింహుతి వాచిసత్యం

మానోన్నతిందిశతి పాపమపాకరోతి,

చేతఃప్రసాదయతి దిక్షు తనోతి కీర్తిం

సత్సజ్జతిః కథయ కిం నకరోతి పునామ్.

162

తా. సత్పురుషుల సహవాసము బుద్ధిమాంద్యమును
పోగొట్టును. యథార్థమును పలికించును. కౌరవమును
గలుగజేయును. పాపమును దొలగించును. మనస్సునకునిర్మ
లమును గలుగజేయును. అంతటను కీర్తివ్యాపింపజేయును.
పురుషులకు దేనిని గలుగచేయదు. అనగా సత్సహవాసము
వలన గలుగనిదిలేదు.

శ్లో. దౌర్మన్యస్సపతి ర్విసశ్యతి యతి స్సంక్లాత్సుతోలాల
నా, ద్విప్రోఽనధ్యయనా త్కులంకుతనయాచ్ఛీలంఖలో

పాసనాత్ | హీర్మద్యా దనవేక్షణా దపికృషిః స్నేహః
ప్రవాసాశ్రయా | వైశ్రీత్రీచాప్రణయాత్సమృద్ధిరనయా
త్యాగాత్ప్రమాదాధనమ్. 163

తా. దుష్టమంత్రివలన రాజు, సంగమము వలన
సన్యాసి, మంచి మాటలాడుటవలన కొడుకు, చదువమిచే
బ్రాహ్మణుడు, చెడుకొడుకువలన కులము, దుర్మార్గులసహవా
సమువలన మంచిస్వభావము, మద్యపానమువలనసిగ్గు, చూడ
కపోవుటచే కృషి, పరదేశ గమనమువలన స్నేహము, ప్రీతి
లేమిచే మైత్రి, నీతిలేకపోవుట వలన సంపద, త్యాగమువల
నను ప్రమాదమువలనను ధనము నశించునుగాన నిట్టివి కూడ
వని భావము.

శ్లో. దానంభోగో నాశస్తిస్రోగతయో భవన్తివిత్తస్య
యోనదదాతి నభుక్తే తస్యత్పతీయాగతిర్భవతి. 164

తా. ధనమునకు దానమని, భోగమని నాశమని మూ
డుగతులు కలవు. కావున ఒకరికీయక తాను అనుభవింపక
కూడఁబెట్టువాని ధనమునకు నాశమేకలుగును.

శ్లో. యస్యాస్తివిత్తం సనరః కులీన స్సపండ్లితః సశ్రుతవాన్
గుణజ్ఞః, స ఏవవక్తా సచదర్శనీయః సర్వేగుణాః కాన్తన
మాశ్రయన్తి. 165

తా. ధనవంతుడే మంచి కులములోఁ బుట్టినవాడు.
వాడేపండితుడు, వాడే శాస్త్రజ్ఞుడు, వాడే చూడదగిన
వాడు, వాడేమంచివక్త, వాడేగుణవంతుడు, ఏమనగా

అన్ని గుణములును ధనము నాశ్రయించి యుండును. అనగా నెన్నియున్నను ధనము లేకపోయినచో శోభింపవు.

శ్లో. దుర్జనః పరిహర్త ఘ్నో విద్యయాఽలంకృతోఽపిసః,
మణినా భూషితః సర్పః కిమసానభయంకరః. 166

తా. ఎంతచదువు స్సను దుర్మార్గుడయినచో పరిహరింపవలయును. ఏమనగా, మణిచే నలంకరింపబడిన పాము భయమును గలుగజేయదా ? ఏడునులట్లే.

శ్లో. జాఢ్యం హీమతి గణ్యతే ప్రతరతే దమ్భః శుచౌకైతవం
శూరేనిర్ఘృణతా మునౌ విమతితా దైన్యం ప్రియాలాపిని,
తేజస్వి న్యవళిప్తతా ముఖరతా వక్తర్యశక్తిఃస్థితే
తస్మాదామగుణోభ వేత్సగుణినాం యోదుర్జనైర్నాశ్శీతః.

తా. దుర్జనుడు సజ్జనులయందలి మంచి గుణములను దుర్గణములుగానే చూచును. ఎట్లనగా, సిగ్గుగలవానిని జడుడనియు, వ్రతములయందాసక్తిగలవానిని దాంభికుండనియు, శుచియగు వానిని కపటియనియు, శూరుని దయలేనివాడనియు, మననము చేసికొనువానిని మతిలేనివాడనియు, తేజశ్శాలిని గర్విలనియు, బాగుగా మాటలాడ నేర్చినవానిని ప్రేలువాడనియు, స్థిరుని శక్తిలేనివాడనియుఁ జెప్పుచుండును. అనగా దుర్జనుల యెదుట నెట్టిమంచిగుణమును బనికి రాదు.

శ్లో. లోభశ్చే దగుణేన కిం విశునతా యద్యస్తికిం పాతకై
స్సత్యం చేత్తపసాచకింశుచిమనో యద్యస్తి తీర్థేన కిమ్,

సౌజన్యంయదికిం బలేన మహిమా యద్యస్తికిం మండనైః

సద్విద్యా యదికిం ధనైరపయశో యద్యస్తికిం మృత్యునా.

తా. లోభితనముకన్న దుర్గుణము, కొండెములు చెప్పుటకన్న పాపము, సత్యముకన్న తపస్సు, శుచి యగుమనస్సుకంటె తీర్థము, సౌజన్యముకన్న బలము, మహిమకన్న అలంకారము, మంచి విద్యకన్న ధనము, అపకీర్తికన్న మృత్యువును లేవు.

శ్లో. ఏతే సత్పురుషాః పరార్థఘటికాఃస్వార్థాః పరిత్యజ్యయే
సామాన్యాస్తు పరార్థముద్యమభృతః స్వార్థావిరోధేనయే,
తేఽమీమానుష రాక్షసాఃపరహితంస్వార్థాయనిఘ్నన్తియే
యేతుఘ్నన్తి నిరర్థకం పరహితు తేకేనజానీమహే. 168

తా. తమకార్యములను మానుకొని పరులకార్యములు బాగుచేయువారు ఉత్తములు. తమకార్యములు చెడకుండనితరులకార్యములు బాగుచేయువారు మధ్యములు, తమ పనులకైయితరుల కార్యములు చెఱపువారు మనుష్యులలో రాక్షసులు (నీచులు.) కాని, నిరర్థకముగా పరుల కార్యములు చెఱపువా రెవ్వరో చెప్పటకు వీలులేదు.

శ్లో. పద్మాకరందినకరోవికచం కరోతి చన్ద్రో వికాసయతికైర
వచక్రవాళమ్, నాభ్యర్థితో జలధరోఽపిజలందదాతి సన్తః
స్వయం పరిహితే విహితాభియోగాః 169

తా. సూర్యుడు పద్మములను, చంద్రుడు కలువలను వికసింపఁ జేయుచున్నారు. కోరకయున్నను మేఘము వర్షించుచున్నది. కాబట్టి మంచివారెప్పుడును తమంతట తామే ఇతరులకు మేలుచేయ సిద్ధముగానుండురని భావము.

గజభుజంగవిహంగమబంధనంశశిడివాకరయోర్గ్రహపీడనమ్,
మతిమతాంచవిలోక్యదరిద్రతాంవిధిరహణోబలవానితిమేనుతిః

తా. ఏనుఁగులు, సాములు, పక్షులు ఇవి కట్టుపడుట.
చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు రాహుకేతువులచే బీడింపఁబడుచుం
డుట, బుద్ధిమంతులు దారిద్ర్యము ననుభవించు చుండుటయుఁ
జూడఁగా విధి బలీయమైనదని శోచుచున్నది.

శ్లో. నైవాకృతిః ఫలతి నైవకులంనశీలం విద్యాపి నైవనచయ
త్తుకృతాపి సేవా భాగ్యాని పూర్వతపసాఖలుసంచితాని
కాలేఫలన్తి పురుషస్య యతై వవృక్షాః. 171

తా. సౌందర్యముగాని, కులముగాని, మంచిస్వభావ
ముగాని, విద్యగాని, ప్రయత్న పూర్వకముఁగాజేసిన సేవగాని
యివి యేవియు ఫలమును గలుగఁజేయలేవు. పూర్వజన్మ సు
కృతమువలన అదృష్టము సమయము వచ్చినప్పుడు చెట్టుఫలిం
చినట్లు ప్రతిపురుషునకు ఫలించుచుండును.

శ్లో. త్యజ దుర్జనసంసర్గం భజ సాధుసమాగమమ్,
కురుపుణ్యమహారాత్రం స్మరనిత్య మనిత్యతామ్. 172

తా. దుర్జనసహవాసమువిడువము. మంచివారినిసేవింపుము.
రాత్రింబగట్లుపుణ్యమును జేయుము. దేహమనిత్యమనితలఁచుము.
శ్లో. ముఖంప్రసన్నం విమలాచదృష్టిః కథానురాగోమధురాచ
వాణీ స్నేహాధికః సంభ్రమదర్శనంచ సదానురక్తస్య జ
నస్యలక్షణమ్. 173

తా. నవ్వుమొగము, చల్లనిచూపు, కథలయందనురా
గము, లీయనిపలుకు, అధికస్నేహము, తొందరగాఁజూచుట
ఇవి రాగముగలదన్నందులకు లక్షణము.

శ్లో. అతుష్టిదానం కృతపూర్వనాశనం విమాననం దౌర్భాగతాను
కీర్తనమ్ కథాప్రశంసేనచ నామవిస్మృతిః స్వీరక్తభావస్య
జనస్యలక్షణమ్. 174

తా. దొరకినవానిచే దృష్టిలేకుండుట, వెనుకటిమేలుమఱు
చుట, అవమానపఱచుట, చెడుపనులే యెత్తిపొడుచుట, మా
టలాడుచునెమఱుక ధోరణిగోసికి దింపుట, విరక్తులలక్షణము.

శ్లో. గోభిర్విప్రైశ్చ వేదైశ్చ సోభిస్తుత్యనాదిభిః
అలుభైర్దానశీలైశ్చ సప్తభిర్ధార్యతే మహీ. 175

తా. గోవులు, బ్రాహ్మణులు, వేదములు, పతివ్రతలు
సత్యవాదులు, లోభములేనివారు, దానముచేయు స్వభావము
గలవారు ఈయెడుగురిచేతనే భూమి ధరింపఁబడుచున్నది. అన
గా నిప్పటికిని వీరుండఁచో భూమి పాతాళములోనికి కుంగియే
పోవును.

శ్లో. అస్థిరం జీవనం లోకే అస్థిరం ధనయావనమ్,
అస్థిరం దారపుత్త్రాని ధర్మకీర్తిర్ద్వయం స్థిరమ్. 176

తా. జీవనము, ధనము, యశావనము, దారపుత్త్రాదులు
ఇవిఅన్నియు నెప్పటికిని స్థిరమైనవి కావు. ధర్మము, కీర్తి ఈరెం
డే స్థిరమైనవి.

శ్లో. లోకః పృచ్ఛతి సద్వార్తాం శరీరే కుశలంతవ,
కుతః కుశల మస్మాక మాయుర్యతి దినేదినే. 177

తా. నీకుక్షేమమా? అనిసామాన్యముగా ఒకరినొకరు
అడుగు చుందురు; గాని మనకు దినదినమును ఆయువు తరిగి
పోవుచుండఁగా నెఱ నేటి కుశలము ?

ఏలూరు, రామా అండ్ కో వారి ఎలిమెంటరీ పాఠశాలల గ్రంథములు.

1 శిశుతరగతి నాటకముల కథలు	(అప్పవడు)	...	0-2-0
2 మొదటితరగతి	,,	డిటా	0-2-6
3 రెండవతరగతి	,,	డిటా	0 3-0
4 మూడవతరగతి	,,	డిటా	0-4-0
5 నాల్గవతరగతి	,,	డిటా	0 4 6
6 ప్రభుభక్తికీర్తనలు, పద్యములు		...	0-1-0
7 సుదతీసునీతికథకము-బాలికలకు తేలిక గుపద్యములు	డిటా		0-1-3
8 సివిల్స్ మ్యాన్యుయల్. 3, 4, తరగతులకు	డిటా	...	0-5 0
9 కిండరు గార్టెనుడ్రిల్లు. (బొమ్మలతో)	డిటా	...	0 5 0
10 నూతనగంజాముజిల్లాభూగోళము.	డిటా	...	0-3-0
11 నూతనవిశాఖపట్టణముజిల్లాభూగోళము	డిటా	...	0 3 0
12 నూతనగోదావరిజిల్లాభూగోళము.	డిటా	...	0-3-0
13 నూతనకృష్ణాజిల్లాభూగోళము.	డిటా	...	0-3-0
14 నూతనగుంటూరుజిల్లాభూగోళము	డిటా	...	0-3 0
15 నూతననెల్లూరుజిల్లాభూగోళము	డిటా	...	0-3-0

ఈక్రిందిగ్రంథములు డైరెక్టరుగారికి అప్పవకొరకు పంపడమైనది.

16 నూతనకర్నూలుజిల్లాభూగోళము	...	0-3-0
17 నూతనకడపజిల్లాభూగోళము	...	0-3-0
18 నూతనబళ్లారిజిల్లాభూగోళము	...	0-3-0
19 నూతనఅనంతపురముజిల్లాభూగోళము	...	0-3 0
20 నూతనచిత్తూరుజిల్లాభూగోళము	...	0-3-0
21 నూతనచెంగల్పట్టణజిల్లాభూగోళము	...	0-3-0
22 మృగముల డ్రాయింగుముక్కు	...	0-2-6
23 పక్షుల డ్రాయింగుముక్కు	...	0-2-6
24 శిశుతరగతికథలు. (నాటకములేనివి)	...	0-1-0
25 మొదటితరగతికథలు.	,,	0-1-0
26 రెండవతరగతికథలు.	,,	0-1-0
27 మూడవతరగతికథలు.	,,	0-1-0

ఇతర గ్రంథములు.

1	మోక్షగుండరామాయణము (హరికథ) (తా నా కవి)	1-12-0
	డిటా కాలికోదైందు ...	2-4-0
2	ఋహ్యోత్తరఖండము (హరికథ)	... 1-0-0
3	గయోపాఖ్యానము- కా పీఠమల్లయ్యగారు.	... 0-8-0
4	స్త్రీమనోబద్ధాస్మరము.	... 0-8-0
5	అబ్జహరమంజరి 0-4-0 (6) భజనకీర్తనలు ...	0-3-0
7	శివభజనకీర్తనలు 0-2-8 (8) వెంకటేశ్వరసాత్త్వము	0-0-6
9	గానలోలశతకము [తెనుమలేశతకమువలె]	... 0-1-0
10	కోడండమీటింగు (అస్తలమగూర్చి) ...	0-2-0
11	వైవక్యప 0-2-0 (12) తమలపాకు పోక చెక్కసంవాదము	0-0-6
13	వేదాంతశిరోభూషణము ...	0-3-0
14	జ్ఞానపరినిలాపము. (వాతలువేయబడిన చిన్నదానిచరిత్రము)	0-0-9
15	భాషీయగండకము. (అన్ని భాషలు హాస్యముగనుండును.)	0-1-0
	పెల్లూరు టక్కిరి 0-2-0 పెల్లూరు నెరజాణ	0-2-0
	హాస్యరసమైన శృంగారాప్రయాణము ...	0-1-0
	హైజినిక్ ఫిజియాలజి మొదటిభాగము స కామేశ్వరరావు	1-4-0
	డిటా రెండవభాగము స కా. డిటా	1-4-0
	రామాయణసార నాటకము ...	0-4-0
	రామాయణసారము వచనము ...	0-8-0
	భారతసారము వచనము ...	0-8-0
	భీష్మనిచరితము వచనము ...	0-8-0
	పర్వదినమహాత్మ్యము ...	0-4-0
	నీతిశాస్త్రము అర్థముతో ...	0-2-0
	దాశరథి శతకం డిటా ...	0-4-0
	బాలరామాయణం డిటా ...	0-2-0
	స్త్రీనీతిదర్శనము—బాలికలకు చక్కనినీతులు ...	0-0-6

 పోష్టు కర్చులు కొనువారే భరించవలెను.

వలయువారు:—రామా అండ్ కో., పేలూరు.

10164

